پند نامهء عطار

شیخ فرید الدین محمد بن ابراهیم نیشابوری قدس سره‌نک مصنفاتیدیندور صدر
شعرا وعرفا ووزیر حسین میرزا میر علی شیر نوایی رحمه الله تعالی نفحات الانس
ترجمه‌سی نسائم المحبة من شمائم الفتوة نام تصنیف دلپذیر لاریده مرحوم مصنف‌نک مناقبنی
ذکرده ایته‌دور شیخ فرید الدین عطار نیشابوری شیخ مجد الدین قدس سرهمانینک
مریدی دورلار وبعض دیب دورلارکه اویسی ایرکاندورلار ومولانا جلال الدین
رومی قدس سره سوزلاریده مذکوردور کیم شیخ منصور حلاج نوری یوز ایلیک
یلدین سونکرا شیخ فرید الدین عطار روحی‌غه تجلی قیلدی وآنینک مربی‌سی
بولدی دیب دورلارکه آلار آیداق که آن‌لاری مشهوردور عطار ایکاندورلار
توبه‌لاریغه سبب بو ایرکاندورکه بیر کون عطارلیغ دوکانیدا معامله‌غه مشغول
ومشعوف ایمیش‌لار درویشی دوکان ایشیکی‌کا بیتار ونچه قاتلا شیءٌ لله دیر آنکا
پروا قیلماس‌لار اول درویش دیرکه ای خواجه نی نوع اولگونک‌دور الار دیب
دورلار آنداق که سینک اولگونک‌دور درویش دیب‌دورکه سین منینکدیک اولا
آلماس‌سین آلار دیب دورلارکه نیچوک درویش دیب‌دورکه موندا‌ق ویغاج
آیاق باشی آستیدا قویوبتور والله دیب‌دور وجاننی حق‌غه تسلیم قیلیب‌دور
آلارنینک حالی متغیر بولوبتور ودوکان وآندا هرنی بار ایکاندور برهم اوروب
بو طریق‌غه کیریب دورلار وحضرت شیخ بزرکوارنینک نظم ونثری دین مصنفاتی
بیحد کوبتور اولچه ایل آراسیدا اهالا وجود بار نظم‌لاری یوز ییکرمی مینک بیت تخمینا
بولغای واولحضرت آلتی یوز ییکرمی بیتی‌دا کفار ایلیکی‌دا شهادت شربتی

پند نامهٔ عطار

بو کتاب باصمه‌سنه رخصت بیرلدی سنکت پیطربورغده ۲۶ نجی
نویابرده ۱۸۸۴ نجی یلده *.*

تائیب دورلار دیرلارکه مبارک سن‌لاری یوز اون تورت باش‌دا ایرمیش ومطهر
مزارلاری نیشابورده‌دور بزار ویتبرک به انتهی اهل عرفانه معلوم اولمه‌دور بو پند
عطار کتابی اکرچه ولایتمزده بوندن مقدم نیچه کره طبع وتمثیل اولنسه‌ده لیکن
طبعنده چندان اعتبار ودقت اولنمدغندن کوب خطا واقع اولمشدور لهذا
مترجم حقیر اوقیانلردن دعا امید ایدوب نسخهء مصری واستانبولیدن
تصحیح هم ترجمه ایدوب سنهء هجرینک منک اوچ یوزده ایکنچی
یلنده ۞ قزان تاجرلرندن شمس الدین بن حسین‌نک خراجاتی
ایله قزان شهرنک مطبعهء ایمپراطوریده طبعنه شروع ایدلدی
اوّل مرتبه ۱۸۸۵ نچی یلده *

پند نامهٔ عطار

بسم الله الرحمن الرحیم

حمد بیحد آن خدای پاکرا
چیکسز حمد اول پاک خدای تعالی غه خاصدور
آنکه ایمان داد مشتی خاکرا
اول کیم ایمانی بیردی بر اوچ توفراقغه

آنکه درآدم دمید او روح را
اولکیم آدمغه اوردی اول جانی
داد از طوفان نجاة او نوح را
بیردی طوفاندن قوتلماقنی اول نوحغه

آنکه فرمان کرد قهرش بادرا
اولکیم امرقیلدی آنک قهر صفتی یبلکا
تا سزای داد قوم عادرا
تاینکه جزانی بیردی عاد قومینه

آنکه لطف خویش را اظهار کرد
اول کیم اوزینک مهربانچلقنی آشکاره قیلدی
بر خلیلش نار را گلزار کرد
اوزینک دوستینه اوتنی گل باغچهسی قیلدی

آن خداوندیکه هنگام سحر
اول خدای تعالی کیم سحر وقتنده
کرد قوم لوط را زیر وزبر
قیلدی لوط قومنی آستون اوست

سوی او خصمیکه تیر انداخته
آنک طرفینه بر دشمن کیم اوقنی اتمش
پشهٔ کارش کفایت ساخته
بر چبن آنک اشنی بتاپک دوزمش

آنکه

آنکه أعدارا بدریا درکشید
اول کیم دشمانلارنی درباغه تارتدی
ناقه‌را از سنگ خارا برکشید
تویه‌نی مرمرطاشندین تارتدی یعنی چیقاردی

چون عنایت قادرقیوم کرد
نچان یاردم قدرتلی الله‌تعالی قیلدی
درکف داود آهن موم کرد
داود اوچنده تیمورنی بالاوز قیلدی

با سلیمان داد مُلك وسروری
سلیمانغه بیردی پادشاهلقنی والولوغلقنی
شد مطیع خاتمش دیو وپری
بولدی بوی‌سونغوچی آنك یوزکینه شیطان‌هم‌پری

از تن صابر بکرمان قوت داد
ایوب پیغمبر تنندین قورتلارغه آزق بیردی
هم زیونس لقمه با حوت داد
ینه یونس پیغمبردن برلقمنی بالقغه بیردی

بنده را اره برسر می نهد
برقولغه بچقنی باشینه قویادور
دیگریرا تاج برسر می نهد
ایکنچی قولغه تاجنی باشینه قویادور

اوست سلطان هرچه خواهد آن کند
اولدور پادشاه هرنرسه‌نی تلاسه آنی قیلور
عالمی را در دمی ویران کند
دنیانی بر سولوده خراب قیلور

هست سلطانی مسلم مرورا
باردور پادشاهلق طاپشرلمش آنکا
نیست کس‌را زهره چون وچرا
یوقدور کشیکا طاقت نچوك ونی اوچون دیگا

آن یکی‌را گنج نعمت می دهد
اول براوکا نعمت خزینه‌سنی بیره دور
وآن دیگر را رنج وزحمت می دهد
اول ایکنچی‌کا رنجنی دخی زحمتنی بیره‌دور

آن یکی‌را زر دو صد همیان دهد
اول براوکا آلتونني ایکی‌یوز قاپچوق بیرور
دیگری در حسرت نان جان دهد
ایکنچی کومج حسرتنده جاننی بیرور

آن یکی بر تخت با صد عز و ناز
اول براو تختده یوزعزت برله دخی یوزناز برله
وآن دیگر کرده دهان از فاقه باز
اول ایکنچی قیلغان آغزنی فقیرلکدین آچق

آن یکی پوشیده سنجاب وسمور
اول براو کیکان تیرنی دغی کیشنی
دیگری خفته برهنه در تنور
ایکنچی بوقلاغان بالانفاج مبچده

آن یکی بر بستر کمخا ونخ
اول براو اشطوق توشکده دغی یغاك توشکده
وآن دیگر برخاك خواری کرده یخ
اول ایکنچی توفراقده خورلق ابله قیلغان یوز

طرفة العینی جهان برهم زند
بر کره کوز آچوب یومغانچه دنیانی خراب قیلور
کس نمی یارد که آنجا دم زند
کشی قادراولماس کیم اول اورنده صولو اورمغه

آنکه با مرغ هوا ماهی دهد
اولکیم هوا قوشینه بالقنی بیرور
بند کانرا دولت شاهی دهد
قوللارغه پادشاهلق دولتنی بیرور

بی پدر فرزند پیدا او کند
آتاسز بالانی بار اول قیلور
طفل را در مهد گویا او کند
باش بالانی بیشکده سوزلاکوچی اول قیلور

مرده صد ساله را حی میکند
یوز یلغی اولوکنی تریك قیلهدور
این بجز حق دیگری کی میکند
اوشبونی خدای تعالی دن باشقه ایکنچی نیناك قیلور

صانعی کز طین سلاطین میکند
بربارانتوچیدورکیم بالجقدن پادشاهلار قیلهدور
نجم را رجم شیاطین میکند
یولدوزنی شیطانلارغه آتلغوچی قیلهدور

از زمین خشك رویاند گیاه
قوری یردن اوستوره‌دور اولاتنی
آسمانهارا هم او دارد نگاه
کوکلارنی یته اول توتادور ساقلاب

هیچ کس در ملك او انباز نی
هیچ کشی آنك ملکنده اورتاق یوقدور
قول اورا لحن نی آوازنی
آنك سوزینه کوری یوق تاوش یوق

در نعت سید المرسلین وخاتم النبیین صلی الله تعالی علیه وعلی آله وسلم

سید الکونین ختم المرسلین
دنیا آخرتنك خواجه‌سی مرسللرنك آخری
آخر آمد بود فخر الاولین
صونکدین کیلدی بولدی اوّلکی لرنك مافتانچی

آنکه آمد نهٔ فلك معراج او
اول کیم کیلدی توقز کوك آنك معراجی
انبیا واولیا محتاج او
پیغمبرلر دخی ولیلر آنك محتاجی

شد وجودش رحمة للعالمین
بولدی اول حضرتنك بارلغی بارچه عالمکا رحمت
سجده اوشد همه روی زمین
آنك سجدی بولدی بارچه یر یوزی

آنکه یارش شد ابوبکر وعمر
اول کیم آنك یولداشی بولدی ابوبکر دخی عمر
از سر انکشت او شق شد قمر
آنك بارمق باشندن یارلغوچی بولدی آی

آن یکی اورا رفیق غار بود
اول براو آنکا چوقر یولداشی بولدی
وآن دیکر لشکرکشی ابرار بود
اول ایکنچی ایزکولرنك لشکر باشی بولدی

صاحبش بودند عثمان وعلی
آنك یولداشی بولدیلر عثمان دخی علی
بهر آن کشتند در عالم ولی
آنك اوچون اوردیلر عالمده ولیکا

آن یکی کانِ حیا وحلم بود
اول براوباتمغزینه‌سی یومشاقلق خزینه‌سی بولدی
وآن دیکر باب مدینه علم بود
اول ایکنچی علم شهرینك ایشکی بولدی

آن رسول حق که خیر الناس بود
اول خدا ینعالی رسولیکم آدمیلرنك ایز کوراکی بولدی
عم پاکش حمزه وعباس بود
آنك پاك عمی حمزه دخی عباس بولدی

هر دم از ما صد درود وصد سلام
هر صولوده بزلردن یوز صلوات یوز سلام
بر رسول وآل واصحابش تمام
رسولکا دخی آلینه دخی صحابه‌لرینه بارچه‌سینه

در مناقب ائمه دین رضوان الله تعالی علیهم اجمعین

آن امامانیکه کردند اجتهاد
اول امام‌لار کیم قیلدیلار جهد
رحمت حق بر روانِ جمله باد
الله تعالی‌نك رحمتی بارچه‌سینك جانینه بولسون

بو حنیفه بود امام باصفا
ابوحنیفه امام اعظم بولدی امام صافلق برله
آن سراج امتان مصطفی
اول مصطفی علیه السلامنك امتلرینك چراغی

باد فضل حق قرین جان او
بولسون الله تعالی نك فضلی آنك جانینك بولداشی
شاد باد ارواح شاگردان او
شاد بولسون آنك شاگردلرینك روحلری

صاحبش بو یوسف القاضی شده
آنك بولداشی ابو یوسف قاضی بولغان
وز محمد ذو المنن راضی شده
امام محمددن خدای تعالی رضا بولغان

شافعی ادریس مالك با زفر
امام شافعی ادریس اوغلی امام مالك زفر ایله
یافت زیشان دین احمد زیب وفر
تابدی آنلاردن محمد عم دینی زینتنی دخی نورنی

روحشان در صدر جنت شاد باد
آنلارنك روحلاری اوجماحنك تورنده شاد بولسون
قصر دین از علمشان آباد باد
دین نك سرایی آلارنك علمندن توزوك بولسون

در بیان عذر گناه خواستن

پادشاها جرم مارا در گذار
ای پادشاه بزنك گناهمزنی کیچکل
ما گنه کاریم وتو آمرزگار
بزلر گناه قیلغوچی مز سین یارلغاغوچی

تو نیکو کاری وما بد کرده ایم
سین ایذکو اشلیسن بزلر یاورلقنی قیلغان بز
جرم بی اندازه بی حد کرده ایم
گناهنی اولچاوسز چیکسز قیلغان بز

سالها در فسق وعصیان بوده ایم
کوب یللر فسقده وگناهده بولغان بز
آخر از کرده پشیمان گشته ایم
آخر قیلغاندن اوکنکوچیکا اورلکانمز

روز وشب اندر معاصی بوده ایم
کیچه کوندوز گناهده بولغانمز
غافل از یوخذ بالنواصی بوده ایم
غافل فیوخذ بالنواصی دیگان آیتدن بولغانمز

دائما در بند عصیان بوده ایم
همیشه گناه بغاونك یعنی قیدینك بولغانمز
همقرین نفس وشیطان بوده ایم
بنه نفس بولداشی دخی شیطان بولداشی بولغانمز

بی گنه نگذشته بر ما ساعتی
گناهسز اوتمگاندور بزلرگا برگنه ساعت
با حضور دل نکرده طاعتی
کونکلنك حضوری برله قیلماغانمز برگنه طاعتنی

بر در آمد بندهٔ بگریخته
ایشکگا کیلدی بر قاچقان قول

آب روی خود بعصیان ریخته
اوزینک یوز صونی کناه برله قویغان

مغفرت دارد امید از لطف تو
بارلقانماقلقنی امید تونار سنک مهربانچلغنکدن

زانکه خود فرمودهٔ لا تقنطوا
آنک چون کم اوزنک بیورغانسن امید کیسمانکز دیب

بحر الطاف توبی پایان بود
سنک رحمت دریانک توبسز بولور

نا امید از رحمتت شیطان بود
امیدسز سنک رحمتنکدن شیطان بولور

چشم دارم کز گنه پاکم کنی
کوز توتامن کیم کناهدن منی پاک ایلرسن

پیش ازان کاندر جهان خاکم کنی
آندن الگاری کیم دنیاده منی توفراق ایلرسن

نفس وشیطان زد کریما راه من
نفس دخی شیطان اوردی ای الله منم یولمنی

رحمتت بادا شفاعت خواه من
سنک رحمتنک بولسون بنم شفاعت تلاکوچم

کاندر آندم کز بدن جانم بری
شول صولوده کیم تندن منم جانمنی ایلتورسن

از جهان با نور ایمانم بری
دنیادن ایمانم نوری برله ایلت

در بیان نکوهش نفس امّاره کوید

عاقل آن باشد که او شاکر بود
عقللی کیمسه اول بولور کیم اول شکر قیلغوچی بولور

وانکهی بر نفس خود قادر بود
آندن صونک اوزینک نفسینه کوچی یتکوچی بولور

هرکه خشم خود فرو خورد ای جوان
هر کیم اوزینک آچووی آشادی ای یکت

باشد او از رُستگاران جهان
بولور اول کیمسه دنیانک خلاص اولغانلارندن

آن بود ابله ترین مردمان
اول بولور ایرانلارنک احمقراغی

کز پی نفس وهوا باشد دوان
نفس آرتوندن هوا آرتوندن بولور یوکرگوچی

وانکهی پندارد آن تاریک رای
آندن صونک گمان قیلور اول قارانغو اوبلی

خواهد آمرزیدنش آخر خدای
تلار آنی بارلقامقنی آخر خدای تعالی

گرچه درویشی بود سخت ای پسر
اگرچه فقیرلك بولور قاتی ای اوغل
هم ز درویشی نباشد خوبتر
بنه فقیرلكدن بولماس بخشیراق نرسه

هرکه اورا نفس توسن رام شد
هرکیم آنکا بولاغوچی نفس اطاعت قیلغوچی بولدی
از خردمندان نیکو نام شد
عقللیلردن ایذگو آتلی بولدی

در ریاضت نفس بدرا گوشمال
ریاضتده یاوز نفسنی قولاق بور
تا نیندازد ترا اندر ضلال
تاکیم صالماسون سنی ضلالتکا

هرکه خواهد تا سلامت ماند او
هرکیم تلاسه تاکیم سلامت قالور اول
از جمیع خلق رو کرد اند او
بارچه خلقدن یوزنی دوندرسن اول

مرد مانرا سر بسر در خواب دان
ایرنلارنی باشدن باشقه یعنی بارچه سنی یوقیده بیل
کشت بیدار آنکه او رفت از جهان
بولدی اویغاو اول کیم اول کیتدی دنیادن

آنکه رنجاند ترا عذرش پذیر
اول کیم رنجتسه سنی آنك عذرنی قبول قیل
تا بیابی مغفرت بروی مگیر
تابنکه تاپارسن یارلقامقنی آنك اوزرینه توتمه

حق ندارد دوست خلق آزاررا
خدای تعالی توتماس دوست خلقنی رنجتکوچنی
نیست این خصلت یکی دین داررا
یوقدور بو ایش بر تنه دین توتقوچیغه

از ستم هرکه دلرا ریش کرد
ظلملقدن هرکیم بر کونکلنی جراحتلی قیلسه
آن جراحت بر وجود خویش کرد
اول جراحتنی اوزینك ذاتینه قیلدی

آنکه در بند دل آزاری بود
اول کیم کونکل رنجتوبغاونده یعنی قصدنده بولسه
در عقوبت کار او زاری بود
عذابده آنك ایشی زارلق بولور

ای پسر قصد دل آزاری مکن
ای اوغل کونکل رنجتو قصدن قیلمه
وز خدای خویش بیزاری مکن
اوز خداینکدن بیزملكنی قیلمه

خاطر کس را مرنجان ای پسر | ورنه خوردی زخم بر جان ای پسر
کشی‌نینگ کونگلنی رنجتمه ای اوغل | گر تند ای بولماسانگ بیرلک جراحتی جانیغه ای اوغل
نام مردم جز بنیکوی مبر | گر همی خواهی که گردی معتبر
کشی‌نینگ اسمی ایرگیلاس یاخشیلیق بیله | اگر استه‌سنک کیم بولورسن اعتبارلی
قوت نیکی نداری بد مکن | بر وجود خود ستم یکبار مکن
ایذکولک قوتی توتماسنگ یاورلیق قیلمه | اوز وجودینگه ظلمنی چیکسز قیلمه
رو زبان از غیبت مردم ببند | تا نبینی دست و پای خود ببند
یار تیلنی کشی‌نینگ غیبتیدن باغله | تا بینکه کورمسسن اوزینگنینگ قول آیاغینگنی باغلی
هرکه از عیب زبانش بسته نیست | آنچنان کس از عقوبت رسته نیست
هرکیم عیبدن آلک تنی باغلی بولمسه | وساندای کشی عذابدن قتلوچی تکلدور

در فوائد خاموشی

ای برادر گر تو هستی حق طلب | جز بفرمان خدا مگشای لب
ای قرنداش اگر سن بارسن اللهنی استاکوچی | خدای تعالی‌نینگ فرمانسیز باشقه آچمه ایرنی
گر خبر داری ز حی لایموت | بر دهان خود بنه مهر سکوت
اگر خبر توتسانگ ئولمس تیریک الهدین هرگیز اولمس اول | اوزینگنینگ آغزیغه قویغیل بیک سوزمه‌مهری
ای پسر پند و نصیحت گوش کن | گر نجاتی بایدت خاموش کن
ای اوغل اوکوتنی دمی نصیحتنی اشت | اگر قوتولمق کیرک بولسه سکانیڭ تورمه‌قنی قیل
هرکه را گفتار بسیار بود | در درون سینه بیمار بود
هرکیمنینگ سوزی کوب بولسه | کونگل کوکرک ایچیده ایلک سرهنگ اور

عاقلانرا پیشه خاموشی بود
پیشهء جاهل فراموشی بود
عقللرنینک هنری سوزلمس ترلک بولور
نادانلنک هنری اونتاق بولور
خاموشی ازکذب وغیبت واجبست
ابلهست آن کو بگفتن راغبست
تیلک‌توتماق یالغندن دهی غیبتدن واجبدور
احمقدور اولکیم اسمکا رغبتلیکوچیدور
ای برادر جز ثنای حق مگو
قول حقرا از برای دق مگو
ای قرنداش الله تعالی‌نینک ثناسندن باشقه‌نی ایتمه
حق سوزنی باطل اوچون ایتمه
هرکه در بند عبارت میشود
هرچه دارد جمله غارت میشود
هرکیم عبارت قیدنده بولور
هرنرسه توتسه بارچه‌سی تالاو بولور
دل زبر گفتن بمیرد در بدن
گرچه گفتارش بود در عدن
کونکل کوپ سوزلمکدن اولار تنده
اگرچه ایتکن سوزی بولور عدن شهرینینک انجوسی
ای که سعی اندر فصاحت میکنی
چهرهٔ دلرا جراحت میکنی
ایکیم چیچن سوزلک سوزده قیلمسن
کونکلنینک یوزنی جراحتلی قیلهسن
رو زبانرا در دهان محبوس دار
ورخلایق خویشرا مأیوس دار
بار تیلنی آغزده حبس‌لنمش توت
خلقلردن اوزنکنی امیدسز توت
هرکه او بر عیب خود بینا شود
روح اورا قوتی پیدا شود
هرکیم اول اوزینینک عیبی کورگوچی بولسه
آنینک جانینه بر قوت بار بولور

در بیان عمل خالص

هرکه باشد اهل ایمان ای عزیز
پاک دارد چار چیز از چار چیز
هرکیم بولسه ایمان اهلی ای عزیزلر
پاک توتار دورت نرسه‌نی دورت نرسه‌دن

ازحسد

از حسد اوّل تو دل را پاك دار
کونچلکدن اوّل کونکلنی پاك توت
خویشتن را بعد ازان مؤمن شمار
اوزنکنی آندن صونك مؤمن سانای

پاك دار از کذب وز غیبت زبان
پاك توت یالغاندن دخی غیبتدن تلنی
تا که ایمانت نیفتد در زیان
تاکیم سنك ایمانك توشمس زیانغه

پاك کرداری عمل را از ریا
پاك اگر توتسانك عملنی ریادن
شمع ایمان ترا باشد ضیا
سنك ایمانك شمعنه بولور یاقتلق

چون شکم را پاك داری از حرام
قچان قورصاغنی پاك توتسانك حرامدن
مرد ایمان دار باشی والسلام
ایمنلی وعوچی ایر بولورسن دخی سلامت ایاسی

هرکه دارد این صفت باشد شریف
هرکیم توتسه بو صفتنی بولور شریف
ور ندارد باشد ایمانش ضعیف
اگر توتماسه بولور آنك ایمانی ضعیف

هرکه باطن از حرامش پاك نیست
هرکیم ایچی حرامدن پاك بولمسه
روح او را ره سوی افلاك نیست
آنك جانیغه یول کوکلر طرفیغه یوقدور

چون نباشد پاك اَعمال از ریا
قچان بولماسه پاك عمللر ریادن
هست بیحاصل چو نقش بوریا
بولور فائدهسز قامش تمارنق بیراکی کبی

هرکه را اندر عمل اخلاص نیست
هرکیمنك عملده اخلاص بولمسه
در جهان از بندگان خاص نیست
دنیاده خاص قوللاردن بولماس

هرکه کارش از برای حق بود
هرکیم آنك ایشی الله تعالی اوچون بولسه
کار او پیوسته با رونق بود
آنك ایشی دوایم رونقلی یعنی مقبول دولور

در بیان حسن خلق

چار چیز آمد بزرگی را دلیل
دورت نرسه کیلدی اولوغلقغه علامت
هر که آن دارد بود مرد اصیل
هرکیم آنی توتسه بولور اصل ایر

علم‌را اعزاز کردن بی‌حساب | حمق‌را دادن جواب باصواب

علمنی عزت قیلماق حسابسز | حماقتغه بیرمك جوابنی طوغریلق برله

سیومین از دوستان یافتن خبر | از بلای دشمنان کردن حذر

اوچونچیسی دوستلاردن تاپماق خبرنی | دشمنلارنینگ بلاسیدن قیلماق ساقلانمقنی

هر که دارد دانش وعقل وهنر | اهل علم وعلم‌را دارد عزیز

هر کیم تونسه علمنی دهی عقلنی دهی هنرنی | علم اهلنی دهی علم اهلنی توتار عزتلو

ای برادر گر خرد داری تمام | نرم وشیرین گوی با مردم کلام

ای قرنداش اگر کامل عقل تونسانك | یومشاق وتاتلی ایت کشی‌گا سوزنی

هر که باشد ترش روی تلخ گوی | دوستان ازوی بگردانند روی

هرکیم بولسه چتق بوزلی آچی ایتکوچی | دوستلر آندین دوندرورلر یوزنی

هر که ازدشمن نباشد بر حذر | عاقبت بیند ازو رنج وضرر

هرکیم دشمندین بولماسه ساقلانمق اوزره | آخر کورور آندین رنجنی دهی ضررنی

در میان دوستان مسرور باش | گر خرد داری زدشمن دور باش

دوستلار آراسنده شادلانمش بول | اگر عقل تونسانك دشمندین یراق بول

ای پسر تدبیر راه وتوشه کن | پس حدیث این وآن یك گوشه کن

ای اوغل یول فکرنی دهی آزوق فکرنی قیل | بوشکمونکه بونینك سوزی آنینك سوزینی بر طرفغه قیل

در بیان احتراز کردن از چار چیز

چار چیزست ای برادر باخطر | تا توانی باش از آنها باحذر

دورت نرسه‌دور ای قرنداش خطرلی | تاکه قوتونك یتسه بول الاردین ساقلانغوچی

فریبت

قربت سلطان والفت با بدان
رغبت دنیا وصحبت با زنان
پادشاهغه یافناق باورلر برله دوست بولمق
دنیاغه کونکل قویمق خاتونلار برله صحبت قیلمق
قرب سلطان آتش سوزان بود
با بدان الفت هلاك جان بود
پادشاهغه یاقنلق کویدورکوچی اوت بولور
باورلر برله دوست بولمق جان نینك هلاکلغی بولور
زهر دارد در درون دنیا چو مار
گرچه بینی ظاهرش نقش ونگار
آغوی توبادور اچیده دنیا یلان کبی
اگرچه کورهس ایك طشی نقشلی بیراکلی
می نماید خوب ورعنا در نظر
لیك از زهرش بود جانرا خطر
کورنه دور تشی دمی زینتلو قراوده
لیکن ایك اغوسی بولور جانغه خطر
زهر این مار منقش قاتلست
باشد ازوی دور هرکه عاقلست
بونقشلی یلان نینك آغوی اولتورکوچیدور
بولور آندین یراق هرکیم عقللیدور
همچو طفلان منگر اندر سرخ وزرد
چون زنان مغرور زینت وبو مکرد
یاش بالالرکبی قارامه قزیغه دمی صاریغه
خاتونلارکبی بوسکا زلدامس دمی ایسکانوله
زال دنیا چون عروس آراستست
هر دو روزی شوی دیگر خواستست
دنیا قارچیغی یاش کیلن لرکبی زیبسکلندور
هر ایکی کونده ایکنچی ایری تلاگاندور
لب به پیش شوی خندان میکند
پس هلاك از زخم دندان میکند
ایرنی ایر الدیده کولکوچی قیله دور
سونك صونکیده هلاك تیش حراحتیدین قیله دور
مقبل آن مردی که شد زین جفت طاق
پشت بروی کرد وداد ش سه طلاق
سعادت اهلی اول ایردرکیم بولدی بوجفتیدین یالغز
ارقهسی اتك اورو یضقیلدی بیردی آنگا اوچ طلاق

در بیان علامات نیك بختی

شد دلیل نیك بختی چار چیز
هر که این چارش بود باشد عزیز
بولدی ایدکوعسنك علامتی دورت نرسه
هر کیم بو دورت ایك بوسه بولور عزتلو

اصل پاك آمد دليل نيك بخت   نيست بى اصلى سزاى تاج وتخت

پاك اصل كيلادى ايدكو بخت علامتى   يوقدور اصلسز نامعه لايق دمى تحتكا لايق

نيك بختان را بود رأى صواب   آنكه بدرأى است باشد در عذاب

ايدكو بختلولركا بولور توغرى اوى   اول كيم يامان اويليدور بولور عذابده

هركه ايمن از عذاب حق بود   نيست مؤمن كافر مطلق بود

هركيم ايمن خداى تعالى عذابدين بولسه   بولماس مؤمن مطلق كافر بولور

عمر دنيا پنج روزى بيش نيست   عاقلست آنكس كه بيش انديش نيست

دنيانك عمرى بيش كون آرتق يوقدور   عاقلدور اول كشى كيم الى اويلاغوچى ايمسدور

ترك لذات جهان بايد گرفت   دامن صاحب دلان بايد گرفت

دنيا لذتلرنى قويماقنى كيرك توتماق   كونكل ايالريننك اتككى كيرك توتماق

در پى لذات نفسانى مباش   دوستدار عالم فانى مباش

نفس لذتلرى ارتده يعنى قصده بولمه   دوست توتغوچى فانى توتغوچى دنيانى بولمه

نيست حاصل رنج دنيا بردنت   عاقبت چون مى ببايد مردنت

يوقدور فائده دنيا زحمتى ايشككدين   اخر آنك اوچون كيركدور اولمكنك

از تنت چون جان روان خواهد شدن   خاك كن اندر استخوان خواهد شدن

تنكدين چيقان جان تلاسه يوركوچى بولماقى   سوڭاكنكده تلاسه بولماقنى

مرترا از دادن جان چاره نيست   ره زدت جز نفس كى اماره نيست

سنكا جان بيرمكدين چاره يوقدور   يول اوركى اوزغه نفس امارهدين باشقه يوقدور

دربيان چهار صفت كه عافيترا بدان توان يافتن

عافيت را گر بخواهى اى عزيز   مى توانى يافتن در چار چيز

سلامتلكنى اگر تلاسنك اى عزيزلو   قادر بولورسن تاپماغه دورت نرسهده

ایمنی و صحت اندر جامه دان　　تندرستی و فراغت بعد از آن
ایمنلك دخی نعمت بورلمه بیل　　تن سلامتلکی و بوشاق آندن صونك
چونکه بی نعمت، امانی بشدت　　عافیت را زان نشانی بشدت
آلکمون کیم نعمت برله ایمن‌لك بوسه سنکا　　سلامتلکا آندن علامت بولور سنکا
بادل فارغ چو [illegible]　　دیگر از دنیا نباید هیچ هست
خوشاعوچی کونکل ده مجال دوستانك تن سلامت　　بکاعی دنیادن کرك ایمس هر کیم اینستك
برمیاور تا توانی کام نفس　　تا نیفتی ای پسر در دام نفس
کیلتورمه قادر بولغانینه نفسنك مرادین　　تا کیم توشمه‌سن ای اوغل نفسنك توزاغیغه
زیر پای آور هوای نفس را　　کم بده بهرهای نفس را
آیاق آستینه کیلتور نفسنك آرزوسنی　　کیم بیر آنکا نفسنك اولوشلرنی
نفس و شیطان می‌برند از ره ترا　　تا بیندازند اندرچه ترا
نفس دخی شیطان ایلتورلر یولدین سنی　　تاکیم صالسه‌لر قویوغه سنی
نفس بدرا هر که سیرش میکند　　در گنه کردن دلیرش میکند
باور نفسنی هر کیم ای طوق قیله‌دور　　گناه قیلماقه آنی بهادر قیله‌دور
حلق خود را دور دار از هر مره　　تا نیفتی در بلا و در بزه
اوریکنك دوغاریکنی یراق توت هر سندن　　تا ییکله توشمه‌سن بلاغه دمی گناهغه
زاب و نان تا لب شکم را پر مساز　　همچو حیوان بهر خور آخور مساز
صودن دمی کومه‌دن اریکاجاقلی دورساقی طولی تورمه　　حیوانکبی آشامق اوچون آخور نیکمه تورمه
روز کم خور گرچه صائم نیستی　　پر مخور آخر بهائم نیستی
کوندور کیم آشا اگرچه روزه توتگل‌سن　　طولی آشامه آخر حیوان توگل‌سن

خواب وخور جز پیشهٔ انعام نیست
یوقی دمی آشامق ییوانیرنیک هنرندین باشقه ایشدور

خفته کارا بهره زین انعام نیست
یوقلاغانلارغه بو سبب بو انعامدین بهره یوقدور

ای که در خوابی همه شب تا بروز
ای کیم یوقودەسن تاڭچه کیچ کونکا چاغلی

بهر گور خود چراغی بر فروز
اوزینکنینک قبرینک اوچون چراغنی یاقتور

ای پسر بسیار خواهی خفت خیز
ای اوغل کوپ تیلەسن یوقلامقنی طور

گر خبر داری ز روز رستخیز
اگر خبر توتسانک قیامت کونیدین

دل درین دنیای دون بستن خطاست
کونکلنی بو دون دنیاغه باغلامق خطادور

دامن از وی گر تو چینی هم رواست
اتاکنی آندین اگر سن جیسانک یەدورستدور

از چه بندی دل بدنیای دنی
نی اوچون باغلیسن کونکلنی زبون دنیاغه

چون نئی جاوید در وی بودنی
آنکەچون ایمس منگو آنده بولماغینک

ظاهر خود را میارا ای فقیر
اوزینکنینک ظاهرینکنی تورومه ای فقیر

تا چو بدری باطنت گردد منیر
تاکیم تولان آی کبی ایچینک بولسون یاروغوچی

طالب هر صورت زیبا مباش
هر یخشیلو صورتنی ایستکوچی بولمه

در هوای اطلس و دیبا مباش
اطلس آرزوسیده دهی قماش آرزوسیده بولمه

از هوا بگذر خدارا بنده شو
نفس آرزوسیدین کیچ خدای تعالیگا قول بول

زنده کی میبایدت در ژنده شو
تیریکلیک کیرک بولسه سنکا یاماغلی لباسلیغ بول

خرقهٔ پشمینه را بر دوش کن
یونکلی کیومنی اینکا قیل

شربتی از نامرادی نوش کن
بر شربتی مرادسیزلیکدین ایچمکنی قبول یعنی ایچ

ای که در بر میکنی پشمینه را
ای کیم اینکا قیلەسن یونکلی کیومنی

پاک ساز از کبر اول سینه را
پاک قیل کبردین اول کوکراکنی

گر همی خواهی نصیب آخرت — رو بدرکن جامه‌های فاخرت

اگر [illegible] آخرت اولورسه — [illegible] بعنی [illegible] چاقلارکی

بی تکلف باش و آرایش مجوی — ترک راحت گیر و آسایش مجوی

تکلفسز اول [illegible] — راحت قویاصی [illegible] راحتلقلی استمه

همچو صوفی در لباس صوف باش — [illegible] نیکو موصوف باش

صوفی کبی [illegible] اول — [illegible] صفتلانمش اول

در [illegible] [illegible] — زیر پهلو [illegible] خوابت [illegible]

[illegible] کیم [illegible] — [illegible] سنك [illegible] کیمی بعنی توشك [illegible]

مرد ره را بوریا قالین بود — زانکه خشتش عاقبت بالین بود

یول ایرینه [illegible] [illegible] بالاس [illegible] — [illegible] اوچون کرمیج انکا آخر یاصدیق [illegible]

در بیان تواضع کردن

گر ترا علمست بد استش قرین — باش درویش و بدرویشان نشین

اکر سنك علمك وار [illegible] معارف بعنی برکا — بول درویش درویشلر برله اولتور

بو بیتلرك ترجمه‌سنده مرحوم محمد شریف [illegible] نظم ایلمش تبرکا کتابت اولندی

(نظم) عسلك اولسه علمك ایله کر قرین — دائم اول درویشلرله همنشین

همنشینی عز بدرویشان مکن — تا توانی عزت ایشان [illegible]

اوسوردانشی درویشلردن [illegible] ایله قیلمه — قوتك یتدکجه آنلرك عزتنی قیلمه

(نظم) ایسته مه درویشلردن اورکایار — قیلمه آنلردن شکایت ای نکار

حب درویشان کلید جنتست — دشمن ایشان سزای لعنتست

درویشلری سومك اوجماحك کلیدیدور — آنلرك دشمنی لعنته لایقدور

(نظم) منی دور اوسماغ کلیدی ایلری
لعنته لایق درور دشمن لری

پوشش درویش غیر از دلق نیست
در پی کام وهوای خلق نیست

درویشنك کیومی ایسکی کیومدن باشقه یوقدور
مقصود اردنه دمی نوعار مرادی ارتك یوقدور

(نظم) کیبیورلر دلقدن اورکا لباس
خلق دلخواهندن ایلرلر هراس

مرد تانتهلك بغرق نفس پای
ره کجا یابد بدرگاه خدای

ایر قویبایحه نفسنك نومیسه آیاقنی
موسی تاپه تاار خدای تعالی نك درکاهیه

مرده دربند قصر وباغ نیست
دردل او غیر درد وداغ نیست

یول ایری سرای نعاونه باغچه نعاونه امسدور
آنك کوکلنه دردن باشقه کوعکین یوقدور

گر عمارت را بری بر آسمان
عاقبت زیر زمین کردی نهان

اگر یورطنی ایلنسنك کوککا یعنی بیك یوق قیلسانك
آخر یر آستنده یولورسن باشرون

گر چو رستم شوکت وزورت بود
جای چون بهرام در گورت بود

اکر رستم کبی شهرتنك دمی کوچنك بولسه
اورن بهرام کبی قبرنکده بولور

گر چو کیخسرو بمانی پایدار
آخرت باید شدن در بطن غار

اکر کیخسروکبی قاسانك کوب زمان
آخرکبرك بولور سکا یوقی چوقر ایچنده

ای پسر از آخرت غافل مباش
باماع این جهان خوشدل مباش

ای اوغل آخرتدن غافل بولمه
بو دنیانك مالی برله خوش کوکلی بولمه

در بلیات جهان صبار باش
گاه نعمت شاکر جبار باش

دنیانك بلالرنده بیك صبر قیلغوچی بول
نعمت وقتنده خدای تعالی کا شکر قیلغوچی بول

در بیان علامت بدبختی

چار چیز آثار بدبختی بود
خلی وکاهلی سختی بود

دورت نرسه یاوز بختلك علامتی بولور
بادانلق دمی بالقوس مانی کمنکلك بولور

بیکسی و بیکسی هرچار شد
کشی سرینك کشی توکل نینك پارچه‌سی دورت بولدی

بخت بدرا این همه آثار شد
یاور بمکا بولارینك پارچه‌سی علامتلر بولدی

آنکه در بند عمارت میشود
اول کیم عمارت تعاوننده یعنی قصدنده بولور

بی‌شك از امل خسارت میشود
شکسیز اوکینمك اهلیدن بولور

بر هوای خود قدم هرکو نهاد
اوزینینك هواسیده اداقنی هرکیم قویدی

می‌تواند کرد بانفسك جهاد
قادر بولور قیلماغه نفس برله اورغشی

هرکه سازد درجهان باخواب وخور
هرکیم تورلسه دنیاده یوق برله دهی آشاو برله

در قیامت سودش زانش کذر
قیامتده بولماس آنینك اوتیدن اوتمکی

روی کردان ازمراد وآرزو
یوزنی دوندرکیل مرادندن دهی آرزودن

پس بدرگاه خدا آور تو رو
موبینك صونکره خدای تعالی درگاهنه کیلتورس یوزنی

کامرانی سر بناکامی کشد
مرادنی سورمك باشنی مرادسزلغه تارتور

مرد ره حظ در نیکو نامی کشد
یول ایری صرفنی ایدکو اسمده تارتور

امر ونهی حق چو داری ای وحید
خدای تعالی نینك امرین دهی نهیین هرقچان توتسانك
ای خدای تعالی نی برلاکوچی

پس مرو در پایه نفس پلید
موینك صونکره بارمه مردار نفسنك ارتیدن

هرکه ترك کامرانی میکند
هرکیم مراد سورونی قویماقی قیلور

بر خلافش زندکانی میکند
نفسنك خلافنه ترکلکنی قیلور

دربیان ریاضت

کره می‌خواهی که کردی سربلند
اگر یوی تلسانك کیم بولورسن باش یوقاری

ای پسر برخود در راحت ببند
ای اوغل اوزینکا راحت ایشکنی باغله

هرکه او بربست در عشرت تمام | بارشش بروی در دارالسلام

هر کیم اول دعلادی عشرت ایشکنی تمام | آچوق بولدی آنکا دارالسلام دیکان جنت ایشکی

عز حق را هر که خواهد ای پسر | هست در عالم ازو گمراه تر

دن حق تعالی دن ناشه‌نی هر کیم ایستسه ای اوغل | کیمدور دنیاده آندن بوز آزغونچیراق

ای برادر ترك عز وجاه کن | خویش را شایستهٔ درگاه کن

ای قرنداش عزت قویماقنی دخی مرتبه قویماقنی قیل | اوزنکنی خدای تعالی نك درگاهنه لایق قیل

عز وجاهت سر ببالا میکشد | مر ترا بربت پرستی میکشد

عزتنك دخی مرتبه‌نك باشنی یوقارو تارتادور | سنی بتغه تابونغه تارتادور

هوا گردد هرکه باشد جاه جوی | ای برادر قرب آن درگاه جوی

هوا بولور هرکیم بولسه مرتبه ایسته‌گوچی | ای قرنداش اول درگاهغه یاقینلیقنی ایسته

نفس در ترك هوا مسکن بود | خوشدل نفس زادان این بود

نفس آرزونی قویماقده عاجز بولور | ... نفسنك قولاقنی بورماق اوشبو بولور

چون دلت با رزق حق ایمن بود | نفسك اماره هم ساکن بود

کونکلنك خدای تعالی رزقی برله امین بولسه | نفس اماره هم تینك تورغوچی بولور

هرکه اورا نکته بر صابر بود | در جهان با لقمهٔ قانع بود

هر کیم اینك ... خدای تعالی اوزری ... | دنیاده بر لقمه برله قناعت قیلغوچی بولور

... بر روزی ... روزه ... | ... ... در یوره کن

کفایه‌لنمك هر کونك رزقینه قیل | ... ... قیل

در ... نفس

نفس نتوان کشت الا چار چیز | چون بجوییم دکر بس ای عزیز

نفسنی اولدروا آلماس مگر دورت نرسه اولدرور | قچان ایتسام ایسده توت آنی ای عزتلو

مجر

خنجر خاموشی وشمشیر جوع
سورلسلك خنجری ایکنجی آچلق صنجی
سبزهء پنهانی وترك هجوع
اوچونجی پنهانلك سبزه‌سی دوردنجسی یوقی قویماق

هرکرا نبود مرتب این سلاح
هرکیمکا بولماسه رتبه بو قورال
نفس او هرگز نمی یابد فلاح
انك نفسی اصلا تاپمیدور خلاصی

چون دلت بی یاد اللهت بود
قچان کوکلك اللهنك ذکریدن باشغه‌ولسه
دیو ملعون یار وهمراهت بود
لعنتلنمش شیطان ایشداشی دخی یولداشك بولور

اهل دنیارا چو دیو یار آیدش
دنیا اهلیمه قچان شیطان یولداش کیلسه آنکا
لقمه های چرب وشیرین بایدش
یاغلو لقمه‌لار دخی طاتلوطعاملر کیرك آنکا

هرکه او در بند سیم وزر شود
هرکیم اول کومش باغینه دخی آلتون باغینه بولسه
در عقوبت کار او مضطر شود
عذابده آنك ایشی اختیارسز بولور

آنکه بهر آخرت کارش بود
اول کیم آخرت اوچون آنك ایشی بولسه
از خدا تشریف بسیارش بود
خدای تعالیدن آنی کوب شریف قیلماق بولور

مال دنیا خاکسارانرا دهند
دنیا مالنی رسوالرغه بیرورلر
آخرت پرهیزکارانرا دهند
آخرتنی تماهدن صاقلانوچیلرغه بیرورلر

هست شیطان ای برادر دشمنت
بولغوچیدور شیطان ای قرنداش سنك دشمانك
غل انس خواهد اندر گردنت
اوت یغلوی تلار سنك موینکده

منبری کر رو بدنیا آورد
بر آرقان بوینیچی الله‌غه اکر یوزنی دنیاغه کیتورسه
بهره کی از عالم عقبی برد
اولوشنی قچان آخرت عالمندن ایلتور

ای پسر با یاد حق مشغول باش
ای اوغل الله‌تعالی ذکری برله مشغول بول
ور خلایق دور همچو غول باش
آدمیلردن یراق غولی کبی بول

هرکه او بر حرص دنیا دارشد | بیکمان ازوی خدا بیزار شد

هرکیم اول قورسافه اسیر اولسه بنانوته‌وچی بولدی | شکسز آندن خدای تعالی بیزکرچی بولدی

چون شتر مرغ شناس این نفس را | نه کشد بار و نه پرد بر هوا

نوه قوشی کبی تانعل بو نفسنی | تارتمس یوکنی دخی اوچمس هواغه

گر تو برگوییش او کویدا شترم | ور نهی بارش او گوید طائرم

اکرسن اوچ دیسانك اکا اول اشتر تومس | واکر قوسانك آکا یوکنی اول ایتور قوش من

چون گیاه زهر رنگش دلکشست | لیک طعمش تلخ و بویش ناخوشست

آغو اولی کبی آنك توسی کوکل تارتقوچیدور | لیکن اطعمی آچی دخی آنك ایسی خوش امسدور

گر بطاعت خوانیش سستی کند | لیک اندر معصیت چستی کند

اکر عادتکا اوندسانك انی یالقاولقی قیلور | لیکن کناهده چیتزلکی قیلور

نفس را آن به که در زندان کنی | هرچه فرماید خلاف آن کنی

نفسکا اول آرتقکیم زندانده قیلورسن | هر نرسه‌نی بیورسه آنك خلافنی قیلورسن

نیست درمانش بجز جوع و عطش | تا که سازی رام اندر طاعتش

یوقدور نفسنی توروك فرماعه علاج آجلقدین باشقه دخی صوسزلقدین باشقه | تاکیم قیلورسن آنی اطاعت قیلغوچی عادتده

چون شتر در ره در آی و بار کش | بار طاعت بر در جبار کش

نوه کبی یولده کیر دخی یوك تارت | طاعت یوکنی خدای تعالی ایشکیبه تارت

بار ایزدرا بجان باید کشید | ورنه همچون سگ زبان باید کشید

خدای تعالی یوکنی جان برله کیرك تارتمق | اگر آندای بولمسه ایت کبی تلنی کیرك تارتمق

هرکه گردن کشد زین بارها | باشد از نفرین بر او انبارها

هرکیم اول بوینی تارتسه بو یوکلردن | بولور لعنتدن آنکا نیچه انبار

در بیان صبر بر فقر وتوکل کردن

دفع هر درد از بشر پیدا مکن — عفت امروزرا فردا مکن

اوریکلك [illegible] لکنی کشی [illegible] اشکاره قیلمه — بو کوننك محنتنی ایرتکا یعنی قیامتکا قیلمه

مر ترا آنکس که فردا جان دهد — غم مخور آخر ترا یك نان دهد

سکا اول کشیلیم تانکه جانی بیرور — [illegible] آخر سکا بر کوموچ بیرور

تا بکی چون مور باشی دانه کش — در تو مردی فاقه را مردانه کش

قاصد [illegible] درسمه کبی [illegible] — کوبی [illegible] ایرلر کالایق [illegible]

بر توکل کر بود فیروزیت — هر که دهد [illegible] مرغان روزیت

توکلکا اکر بولسه سنك خوشلغنك — خدای تعالی بیرور قوشلارکبی رزقنکنی

از خدا شکر بود مرد فقیر — کر دهد قوتش لب نان نظیر

خدای تعالی ن شکر قیلغوچی بولور صبر ایر — اکر بیرسه ده انکا ررق توجی کومکچیسی

غم مشو پیش توانکر همچو طاق — تا نکردی یار با اهل نفاق

نوکری ولمه [illegible] الدنده محراب کبی — تانکه [illegible] بولداش نفاق اهلیبه

مرد ره را نام وننك از حلق دست — [illegible] ز عامهان دلق دست

[illegible] ایرسه اسم دمی عارحلقس بوقدور — [illegible] ایسکی کیوملردن برقدور

هرکه را ذوق نیکو نامی بود — خاص مشمارش که او عامی بود

هرکیمکا ایزکو اسملی بولماقنك ذوق بولسه — [illegible] آنی کیم اول [illegible] بولور

[illegible] را دل فارغ از رست بود — [illegible] هوای مرد [illegible] وزینت بود

[illegible] بولسه — [illegible] اردوسی بولور

روی دل چون از هوا برتافتی — بعد از ان میدانکه حق را یافتی

[illegible] — [illegible] خدای تعالی [illegible]

چون شتر مرغان که از بارش گریخت — از گلستان حیاتش برگ ریخت

توه قوشلاری کبی کیم آنیك یوکیدین قاچسه — تیرکلیك باغچه سیدین یافراقی قویلدی

هرکه بارش را تحمل میکند — در جهان جانی تجمل میکند

هرکیم آنیك یوکنی یوکلانمکنی قیلدور — دنیاده جانی زینتلی قیلادور

کرده بارِ امانت را قبول — از کشیدن پس نباید شد ملول

قیلدینك سن امانت یوکنی قبول — تارتماقدن ایندی کیرك توکل یالقاو بولماق

روزِ اوّل خود فضولی کرده — وان فضولی از جهولی کرده

اوّلکی کونده اوزینك آرتقلقنی قیلدینك سن — اول آرتقلقنی بیك نادانلقدن قیلدینك سن

جنبشی کن ای پسر کاهل مباش — چون بلی گفتی بتن تنبل مباش

تیرانمکنی قیل ای اوغل یالقاو بولمه — آنکچون بلی دیب ایتدینك تن برله یالقاو بولمه

وقتِ طاعت تیز رو چون باد باش — وز همه کار جهان آزاد باش

طاعت وقتده تیز یورکوچی ییل کبی بول — دنیانك بارچه ایشدین قوتلغوچی بول

هرکه اندر طاعتش کسلان بود — حاصلش گمراهی و خذلان بود

هرکیم خدای تعالی طاعتده یالقاو بولسه — آنیك حاصلی یول آداشمق دمی خوارلق بولور

راه پر خوف است و دزدان در کمین — رهبری بر تا نمانی بر زمین

یول قورقولی قورقولیدور اوغریلر پاشرون یرده — یول باشچیسی ایلت تا نیکه قالمسین یرده

منزلت دور است و بارت بس گران — کوششی کن پس نمان از کاروان

سنك اورنك یراقدور دمی یوکینك اغردور — جهتی قیل آرتده قالمه کاروانیدن

هرکه در ره از گران باران بود — هر دمش از دیده خون باران بود

هرکیم یولده آغر یوکلیلردن بولسه — هر دم کوزدن قان یاغدرغوچی بولور

لاشه

لاشهٔ داری سبک کن بار خویش ورنه در ره سخت بینی کار خویش

آرق آتنی نونسانك یه‌کل قیل اوریکنك بوکنکی اکر یه‌کل قیلماسانك یولده قاتی کوروورسن اوریکنك

چیست بارت جیفهٔ دنیای دون کز بی آن کشتهٔ خوار وزبون

نیمه‌دور یوکنك زبون دنیانك اولکساییدور کیم آنك آرتیدین یولنك من خوردهی زبون

در بیان ترك تكلف

سرچه آرایی بدستار ای پسر در توانی دل بدست آرای پسر

باشنی نی اوچون توری‌سن چلمه‌برله ای اوغل اکر کوچمك یتسه کونکلنی قولغه کیلتور ای اوغل

تا بگیری ترك عز ومال وجاه از همه برسر نیابی چون کلاه

تونته یانچه عزت دمی مال دمی مرتبه قویماقنی بارچه‌دین ارتیق باشقه کیلماسسن بورك کبی

نیست مردی خویشتن آراستن قصد جان کرد آنکه او آراست تن

یوقدور ایرلك اوزنی زینت اینمك جانغه قصد قیلدی اول کیم اول توردی تنی

نیست در تن بهتر از تقوی لباس در تکلف مرد را نبود اساس

یوقدور تنده یخشیراق تقوی‌دین کیوم تکلفده ایرگا بولماس نیگز

هر که او در بند آرایش بود در جهان فرزند آسایش بود

هر کیم اول زینت باغیده یمنی قیدیده بولسه دنیاده راحت اوغلی بولور

عاقبت جز نامرادی نبودش بهره از عیش وشادی نبودش

آخر مرادسزلقدین باشقه بولماس آنکا اولوش آخرت عشرتدین دمی شادلقدین بولماس آنکا

آنکه خود را زینت خواهد بد بود ور قبول کوید از حق رد بود

اول کیم اوزنی یخشی قیلسه‌دمی ایسه یاوز بولور ار مقبول من دیسه تنکری تعالی‌دین مردود بولور

خود ستایی پیشه شیطان بود آنکه خود را کم زند سلطان بود

اوزن اوماقلق شیطان هنری بولور اول کیم اوزنی کیم صانسه پادشاه بولور

گفت شیطان من ز آدم بهترم ایتدی شیطان مین آدمدن آرتوقمن	تا قیامت گشت ملعون لاجرم قیامتکاچه بولدی مسمس شکسز
از تواضع خاک مردم میشود توبانچلکدن توپراق ایر بوله‌دور	ور نار از سرکشی گم میشود اوتنینک نوری باش تارتمقدن یوق بوله‌دور
رانده شد ابلیس از مستکبری سورلمش بولدی ابلیس تکبرلکدن	گشت مقبول آدم از مستغفری بولدی قبول قیلنمش آدم علیه السلام یارلقانو ایستمکدن
شد عزیز آدم چو استغفار کرد بولدی عزیز آدم علیه السلام آنلچون استغفار ایتدی	خوار شد شیطان چو استکبار کرد خور بولدی شیطان آنلچون تکبرلک قیلدی
خوشه چون سر برکشد پستش کنند باشاق قچان باشی تارتسه آنی توبان قیلورلر	دانه پست آمد زبر دستش کنند اورلق توبان توشسه‌نی قول اوستیگه قیلورلر

در بیان علامت ابلهی

چار چیز آمد نشان ابلهی دورت نرسه کلدی احمقلق علامتی	با تو گویم تا بیابی آگهی سنکا ایتسم تاپکه تاپارس آگاهلقی

بو بیتلرنک ترجمه‌سنی مرحوم محمد شریف مخدوم بخاری نظم ایتمش‌لرگا کفایت اولندی

دورت خصلت‌دور حماقتنی نشانی	سویلارم آگاه بول قیلغوم بیان
عیب خود ابله نه بیند در جهان اوزینک عیبی احمق کورمس دنیاده	باشد اندر جستن عیب کسان بولور استگده کشیلرنک عیبی
(نظم) کسی عیبن کورمیوب احمق کشی	استعقبر اوزگه‌لر عیبن ایشی
تخم بخل اندر دل خود کاشتن صراقلق اورلغی اورینک کوکلنکا ایکمک	ونگه امید سخاوت داشتن اندن صونک بومارتلق امیدی توتماق

(نظم) کوبکیمه خلق اوزلرن دایم ایلر — اورکه‌دن خیر و سخا امید ایلر

هرکه خلق از خلق او خوشنود نیست — هیچ قدرش بر در معبود نیست

هرکیم خلقلر آنك خلقندن رضا ایمسدور — اصلا آنك مرتبه‌سی خدای تعالی ایشکنده یوقدور

(نظم) خلق خلقندن کیملك خوشنود ایمس — قدری معبود آلدینه موجود ایمس

هرکه او را پیشه بدخویی بود — کار او پیوسته بد رویی بود

هرکیم آنك هنری یاور خلق بولور — آنك ایشی توداش یاور یعنی قاره یوزلك بولور

(نظم) کیمکه دربد خویلق اندیشه‌سی — یوز قرالقدر آنك هم پیشه‌سی

خوی بد بر تن بلای جان بود — مردم بدخو نه از انسان بود

یاوز خلق تننه جان بلاسی بولور — یاور خلقلی ایر انسان جمله‌سندن بولمس

بخل شاخی از درخت دوزخست — آن بخیلك از سگان مسلخ ست

صارانلق بوتاغی تاموغ ساچیندندور — اول صاران حیوان طویی تورغان بیرنیك ایتلریندندور

روی جنت را کجا یابد بخیل — پشه افتاده زیر پای پیل

اوجماح یوزنی قچان تاپار صاران — چیبنور توشکان فیلنك آیاق آستینه

باش از بخل بخیلان بر کران — تا نباشی از شمار ابلهان

بول صارانلارنك صارانلغندن بر چیتده — تاکیم بولماس‌سن احمقلردن صانالغوچی

در بیان عافیت از بلا

از بلا تا رسته گردی ای عزیز — بار باید داشتن دست از دو چیز

بلادن تاکیم قوتلغوچی بولورسن ای عزیز — سن ایمدی توتماغه کیرك قولنی ایکی نرسه‌دن

روی تو دست از نفس واز دنیا بدار — تا بلا هارا نباشد با تو کار

بارسن قولنی نفسدن دخی دنیادن توت — تاکیم بلالارنك بولماس سنکا ایش

در بیان ستایش عقل عاقلان

هرکه‌را عقلست‌ودانش‌ای‌عزیز | دور باید بود نش از چار چیز
هر کیمکا عقل باردور دهی علم ای عزیزلو | براق کیرک آنک بولماعی دورت نرسه‌دن
کار خود با ناسزا نکند رها | مردمی نکنند بجای ناسزا
اوریمك اشنی لایقسرعه قیلمس تشریفنی | ایرلکنی قیلماس نیوش‌سز اورنغه
عقل داری میل بد کاری مکن | زین چو بگذشتی سبکساری مکن
عقلی تونسانك قصدنی باور اشکا قیلمه | اوشموندین کیچار اوتسانك یمکل‌للکنی قیلمه
تاشوی پیش ازهمه در روزکار | دست درمان وتمك بگشاده دار
تاینکه بولورسن آلده بارچه‌دن زمانه‌ده | قولنی کومچده دخی توزده آچق توت
تاتو باشی در زمانه دادکر | زیر دستانرا نیکو دار ای پسر
اکرسن بولسانك زمانه‌ده پادشاه | قول آستونداغی‌لرنی بخشی توت ای‌اوغل
هرکه‌در بند خود آمد استوار | پند اورا دیگران بندند کار
هرکیم اوزینك اوکونسه کیلدی طوغری | آنك اوکتیمه ایکیچی‌لر باغلارلر اشنی
هرکه از گفتار خود باشد ملول | قول اورا دیگران نکنند قبول
هرکیم اوزینك سوزیدن بولسه بالغاو | آنك سوزنی ایکیچی‌لر قبول قیلماس
هرچه باشد درشریعت ناپسند | گرد او مرگز مگرد ای‌هوشمند
هرنرسه بولسه شریعتده درست توکل | آنك ایلانه‌سیده اصلا ایلانمه ای عقلی
تاصواب کار بینی سر بسر | برمراد خود مکن کار ای‌پسر
ایشنك خیرلوسی کورکانکچه باشدین باشقه | اوزینکنك مرادنکچه قیلمه اشنی ای اوغل

ور به حرص واز کردی مبتلا | با تورو آرد زهر سو صد بلا

اگر حرص ایله دخی قناعتسزلك ایله بولسانك بلا | سكا یوری کیلورور هر یاقدن یوز بلا

آنکه نبود هیچ نقدش در میان | هر کجا باشد بود اندر امان

اول کیم بولماس هر کیز آنك آقچه سی بیله | هر قانده بولسه بولور ایمن لكده

نفس ودنیارا رها کن ای پسر | تا رهی از بلا واز خطر

نفسنی دخی دنیانی طاشله ای اوغل | تا قوتلیلانك بلادن دخی خطردن

ای بساکس از برای نفس زار | در بلا افتاد وگشته ازغم نزار

ای کوب کشی بیلاغوجی نفس اوچون | بلاغه توشدی اوولدی قیغودن ضعیفکا

از بلای نفس مرغ نامراد | آمد ودر دام صیاد اوفتاد

نفس بلاسندن مرادسز قوش | کیلدی آوچینك توزاغینه توشدی

تا دلت آرام یابد ای پسر | بود ونابود جهان یکسان شمر

تاینکه کوکلنك طینچلق تابار ای اوغل | دنیانك بولماسی بولمسنی برتوسلی صای

از عذاب وقهر حق ایمن مباش | درپی آزار هر مؤمن مباش

الله تعالی نك عذابندن دخی قهرندن ایمن بولمه | هر مؤمن نی رنجتو قصدنده بولمه

در بلا یاری مخواه از هیچ کس | زانکه نبود جز خدا فریاد رس

بلاده یاردمی ایستمه هیچ کشیدن | آنك اوچون بولماس خدای تعالی دن باشقه
فریادغه ایرشکوچی یعنی یاردم بیرکوچی

هرکه را رنج بدی عذرش بخواه | تا نباشد خصم تو در عرصه گاه

هر کیمنی رنجیدیك آنك عذری ایسته | تاینکه بولماس سنك خصمك قیامت کوننده

گر غنا خواهد کسی از ذوالمنن | در قناعت می توانش یافتن

اگر بایلقنی تلاسه کشی خدای تعالی دن | قناعتده قوتی یتار آنی تابماغه

در بیان رستکاری

هست بی‌شك رستکاری ازسه چیز | باتو کویم یادکیرش ای عزیز
باردور شکسز قوتلماق اوچ نرسه‌دن | سنکا ایتیم اسنکه توت آنی ای عزیزلو

زان یکی ترسیدنست از ذوالجلال | دوم آمد جستن قوت حلال
آندین برسی قورقماقدور الله تعالی دن | ایککنچیسی کیلدی ایستمك حلال رزقی

سیمین رفتن بود بر راه راست | رستکاری آنکه این خصلت وراست
اوچونچیسی بارمق دورلور طوغری یولغه | قتولغوچیدور اول کیم اوشبو خصلت آنکادور

کر تواضع پیشه کیری ای جوان | دوست دارندت همه خلق جهان
اکر توبانچلیقنی هنر توتسانك ای یکت | دوست توتارلار سنی بارچه دنیا خلقی

سر مکش در پیش دنیادار پست | ورکنی بیشك رود دینت زدست
باشنی قیلمه دنیاتوتقوچی یعنی بای آلدیده توبان | اکر قیلسانك شکسز کینار دینك قولدین

بهر زر منتای دنیادار را | تاچه خواهی کرد این مردار را
آلتون اوچون ماقتامه دنیا توتقوچینی | نی قیلماق تلیسن بو دنیا اولکسینی

مردکانند اغنیای روزکار | ای پسر بامردکان صحبت مدار
اولکلردور زمانه‌نینك بای‌لری | ای اوغل اولکلر ایله صحبت توتمه

مال و زر بی‌عدل بدست آورده کیر | بعد از آن درکور حسرت برده کیر
مالنی دهی آلتونی چیکسز قولغه کیلتوربتون | آندین سونك قبرده حسرتنی ایلتوب توت

در بیان فضائل ذکر

باش دائم ای پسر بایاد حق | کر خبر داری زعدل وداد حق
بول همیشه ای اوغل الله تعالی نینك ذکری برله | اکر خبر توتسانك الله تعالی نینك عدلیدین

زنده‌دار از ذکر صبح و شام را
ترك توت ذكردن ايرته دخی كيجه‌نی
یاد حق آمد غذا این روح را
الله تعالی‌نك ذكری كيلادی ارق بو جانعه
یاد حق گر مونس جانت بود
الله تعالی‌نك ذكری جانغه مونس بولسه
در زمانی عدل ز رحمان شوی
اگر بر زمان عاقل خدای تعالی‌دن بولسانك
ذکر را اخلاص می‌باید نخست
ذکرگه اخلاص کیرکدور اوّل
مؤمنا ذکر خدا بسیار گوی
ای مؤمن خدای تعالی‌نك ذكری كوب ايت
ذکر بر سه وجه باشد بی‌خلاف
ذکر اوچ تورلوك بولور خلافسز
عام را نبود بجز ذکر زبان
عوام خاصلك بولماس بيل ذكر تلدن باشقه
ذکر خاص الخاص ذکر سر بود
خاص الخاص‌لارنك ذكری سر ذكری بولور
ذکری تعظیم خدای بی‌عدست
ذكر تعظيمسز اينمك بدعتدور

در تغافل مگذر آن ایام را
غفلتده اوتكرمه اول كونلری
مرهم آمد این دل مجروح را
ملاسر كيبادی بو يرامسلی كونكلكا
دی هوای کاخ و ایوانت بود
خان‌سارلاق اررسی دمی سرایك آرزوسی بولور
اندران دم همدم شیطان شوی
شول حولوده شیطان بولداشی بولورسن
ذکر بی اخلاص کی باشد درست
ذكر اخلاصسز نچك بولور درست
تا بیابی در دو عالم آب روی
تاكيم تاپارسن ايكی عالمده يوز صوی
تا بدانی این سخن را از گزاف
ربهار سانه بو سوزی لاف وبالعانس
ذکر خاصان باشد از دل بی‌گمان
خاصلارنك ذكری بولور كونكلدن شكسز
هرچه ذکر دیگرست او خاسر بود
هر کیم ذکر ایتدوچی بولماسه اول اوکونکوچی بولور
و این دیگر شرط ذکر حرمتست
آنده بلکه بر شرط حرمتدور

هست بر هر عضو را ذکر دیگر
باردور هر عضوغه یلشه ذکر
هفت اعضا هست ذاکر ای پسر
یدی اعضا باردور ذکر اینکوچی ای اوغل

یاری هر عاجز آمد ذکر دست
هر عاجزکا باردم بیرمک کیلدی قول ذکری
ذکر پا خویشان زیارت کردنست
آیاق ذکری قرنداشلرنی زیارت قیلماقدور

ذکر چشم از خوف حق بگریستن
کوز ذکری الله تعالی خوفیدن یغلامق
باز در آیات او نگریستن
ینه اول الله تعالی‌نینک آیتلرینه قارامق

استماع قول رحمن ذکر گوش
الله تعالی سوزینی یعنی قرآنی ایشتمک قولاق ذکری
تا توانی روز و شب در ذکر کوش
تا که کوچینک یتسه کیچه کوندوز ذکره جهت قیل

اشتیاق حق بود ذکر دلت
الله تعالی‌غه مشتاق بولمق کونکلینک ذکری
کوش تا این ذکر گردد حاصلت
جهت قیل تایکه بو ذکر بولور سنینک حاصلینک

آنکه از جهلست دائم در گناه
اول کیم نادانلیقدندور همیشه گناهده
کی حلاوت یابد از ذکر اله
قچان لذتنی تاپار خدای تعالی ذکریندین

خواندن قرآن بود ذکر لسان
قرآن اوقماق بولور تیل ذکری
هرکه را این نیست او از مفلسان
هرکیمکا اوشبو یوقتور اول مفلسلردین

شکر نعمتهای حق میکن مدام
الله تعالی‌نینک نعمتلریغه شکرنی قیل همیشه
تا کند حق بر تو نعمت را تمام
تایکه قیلور خدای تعالی سنکا نعمتنی کامل

حمد خالق بر زبان دار ای پسر
الله تعالی حمدی تیلده توت ای اوغل
عمر تا بر باد ندهی سر بسر
عمرنی تاکیم یلکا بیرمه باشدن باشقه

لب مجنبان جز بذکر کردگار
ایرنی تبراتمه الله تعالی‌نینک ذکریدین باشقه
زانکه پاکانرا همین بودست کار
آنلیکیم پاکلرنینک اوشبو بولغاندور ایش

حمد حق را بر زبان بسیار دار
تاشوی از نار حرمان رستگار
الله تعالی کا حمدنی تیلده کوب توت
تاسکه بولورسن محروملق اوتیدن قوتلغوچی

در بیان زندگانی باخلق

برهمه کس نیک باشد چار چیز
با تو گویم یاد گیرش ای عزیز
بارچه کس‌گا یخشی بولور دورت نرسه
سنگا ایتیم ایسده توت آنی ای عزتلو

اوّل آن باشد که باشی دادگر
هم ز عقل خویش باشی باخبر
اوّل اول بولورکیم بولورسن عدالت قیلغوچی
یه اوز عقلیگدن بولورسن خبرلی

باشکیبایی تقرّب کرد نست
حرمت مردم بجای آوردنست
صبرلیق برله یاقینلیقنی قیلماقدور
ایرنلر حرمتنی اورنیده کیلتورمکدور

چار چیز دیگر ای نیکو سرشت
هست از جمله خلایق نیك زشت
ایکنجی دورت نرسه ای ایدکو طبیعتلی
باردور بارچه خلقلردن بیك قباحت

زان چهار اوّل حسد کینی بود
زان گذشتی عُجب وخود بینی بود
اول دورتدن اوّلکیسی حسد طولولغی بولور
آندن اوسانك عجب یعنی اوزنی کورمك بولور

خشم را دیگر فرو ناخوردنست
خصلت چارم بخیلی کردنست
آچیغنی ایکنجی یوتماس سزلقدور
دورتنچی خصلت خسیسلیق قیلماقدور

ای پسر کم کرد خرد این خصال
از برای آنکه زشتست این فعال
ای اوغل کیم ایلاکل بو خصلتلر نیکرا سده
آلچون کیم قباحتدور بو فعللر

غلّ وغش بگذار و چون زر پاك شو
پیش از آنکه خاك گردی خاك شو
کیمسنی دغل حیلاتنی ترك قیل آلتون کبی پاك بول
آندن اول کیم توفراق بولورسن یعنی اولورسن توفراق

حرص بگذار وقناعت پیشه کن آخر از مُردن یکی اندیشه کن
حرصنی ترك قیل قناعتنی هنر قیل آخر اولمکدن برته اوینی قیل
با محبّان باش دائم همنشین تا توانی رُوی اَعْدارا مَبِین
دوستلر برله بول همیشه اولترداش قوتنك یتکاچه دشمنلر یوزنی کورمه

در بیان چار چیز بقاندارد

چار چیز ای خواجه کم دارد بقا گوش دار ای مؤمن میمون لقا
دورت نرسه ای خواجه کیم تونادور باقیلغی قولاق توت ای مؤمن مبارك یوزلی
جور سلطانرا بقا کمتر بود پس عتاب دوستان خوشتر بود
پادشاهنك ظلمیغه باقیلق آزراق بولور موندین صونکره دوستلرنك عتابی بحشیراق بولور
دیگر آن مهری که باشد از زنان بی بقا چون صحبت نا جنس دان
ایکنچی اول محبتکیم بولور خاتونلردین ناجنس بولغان لك صحبتینك بقاسزلیغی کبی بیل
با رعیّت چون کند سلطان ستم مر ورا باشد بقادر مُلك کم
مملکت اهلیغه قچان قیلسه پادشاه ظلمنی اول پادشاهغه بولور باقیلق پادشاهلیقدکیم
گر ترا از دوستان آمد عتاب کم بقا باشد چو خط بر روی آب
اگر سنگا دوستلردین کیلسه شتم آزباقی بولور یازوکبی سو یوزیده
گرچه باشد زن زمانی مهربان چون کم آید بهره بگشاید زبان
اگرچه خاتون بولسه بر آز زمان شفقتلو قچان کیم کیلسه اولش یعنی رزق آچار تیلنی
چون بنا جنسان نشیند آدمی کمترك بیند از ایشان همدمی
قچان جنس یعنی ایش بومغان ایله اولتورسه برکسی آزراق کورور آلاردین یولداشلیق و موسلکنی

زاغ چون فارغ زبوی گُل بود
فرغه انکچون بیر کوچی گل ایسدن بولور

بفرتش از صحبت بلبل بود
آنك قاچماغی بلبل صحبتندن بولور

صحبت نا جنس جان کاهی بود
ایش بولمس بلك صحبتی جانی رنجتمش بولور

جمله رازین حل آکاهی بود
بارچه‌غه . بو حاللدن . آکاهلق بولور

چون ترا با جنس آید در نظر
نعس سکا ایش دولمعان کشسه قارامقده

ای پسر چون باد ازوی در گذر
ای اوغل یبلکبی آندن اوت

در بیان علامت مدبری

چار چیز آمد نشان مُدبری
تورت نرسه کیلدی یعنی دولدی مقلس بوردوبدرمك

ید کبرس کر تو روشن خاطری
ایسه‌توت آنی اکرس روشن خاطرلی بولساك

هرکه پند دوستان نکند قبول
هرکیم دوسنلرنك اوکتنی قبول قیلماسه

در حقیقت مُدبرست آن بوالفضول
حقیقته یاوردر اول آرتغلق آتاسی یعنی ماوده سزاشنی کرب قیلغوچی

مدبری باشد بَأبلهٔ مشورت
مقلس بوردوبدرمك بولور احمق ابله کیکاش قیلمق

هم بجاهل دادن سیم وزرت
یمه نادانغه بیرمك کومشنی دمی التونی

مشورت هرکس که با ابله کند
کیکاشنی هرکیشیکیم احمق ابله قیلسه

دیو ملعون بی شکش گمراه کند
لعنتلمش شیطان شکسز آنی گمراه قیلور

هرکه از دنیا نگیرد عبرتی
هرکیم دنیادن آلماسه عبرتنی

هست ازان مدبرجها نرا نفرتی
باردور اول یاوزدن دنیانك قاچماق

آنکه مال وزر دهد باجاهلان
اول کیم مالنی دمی آلتونی بیر سه نادانلارغه

آنچنان کس کی بود از مقبلان
اوسانداق کشی نچك بولور سعشیلردن

زر چو جاهل را همی آید بکف | میکند اسراف ومیسازد تلف
آلتون تجان نادانلك كبلسه اوچیسه | قیلور اسراف دغی قیلور تلف
عبرتی گیر از زمانه ای جوان | تانباشی از شمار مدبران
عبرتی توت زمانه‌دن ای یکت | تاینکه بولماس‌سن باوزلر صانندن
نشنود از دوست مدبر پند را | از جهالت بگسلد پیوند را
ایشتمس دوستدن یاوز اوگتنی | نادانلقدن اورار توتاشقانی یعنی دوستلقنی
هرکه را از عقل آگاهی بود | نزد او ادبار گمراهی بود
هرکیمنك عقلدن آگاهلقی بولسه | آنك قاشده ادبار دیدکلری ضلالت بولور

دربیان علامت بزرگی

چارچیز آمد بزرگ ای معتبر | مینماید خرد لیکن در نظر
دورت نرسه کیلدی یعنی بولدی الوغ ای اعتبارلی | کورنه‌دور کچك لیکن قاراوده یعنی کشینك آلدنده
زان یکی خصمست ودیگر آتشست | بار بیماری کزو دل ناخوشست
آندن برسی دشمندور ایکنجسی اوتدور | بنه اوروکیم آندن کوکل خوش ایمسدور
چارمین دانش که آراید ترا | این همه تاخرد ننماید ترا
دورتنچسی علمکیم زینتلرسنی | بولرنك ارچه‌سی ربیمار کچك کورنمسون سکا
هرکه در چشمش عدو باشد حقیر | از بلایی اوکند روزی نفیر
هرکیم آنك کورنده دشمن بولسه خور | اوك بلاسدن قیلور برکون قاچماقنی
ذره‌ء آتش چو شد انروحمه | بیی اروی عالمی را سوحمه
براوچقن اوت مال بولسه یالقلسی | کورورسن آندن برشهری یانمش

علم

علم اگر اندك بود خارش مدار
علم اگر آزغنه بولسه‌ده آنی خور توتمه

زانکه دارد علم قدری بی شمار
آنکچون کیم توته‌دور علم قدر و حرمتنی حساسز

رنج اندکرا بکن غم خواره‌گی
آزغنه آوروغه قیل غایغوریمکلی یعنی دوا قیل

ورنه بینی عجز زین بیماره‌گی
اگر آندان قیلماسانك کوروورس عاجزلکنی بو حسنه

درد سررا چون نجوید کس علاج
باش آغریغیه تچان استمسه کشی دارونی

خوف آن باشد که برگردد مزاج
آنك قورقوی بولور کیم ایلانور یعنی بوزولور مزاج

باش از قول محالی بر حذر
قول محالی سوزیدن ساقلانیق اوروبیه

پیش ازان کز پا درایی ای پسر
آنتن اوّل کیم آیاقدین کیلورس یعنی آیاغیك سورنوب توشمزدن اوّل

آتش اندك توان کشتن بآب
آز اوتنی ممکن بولور اولتورمك صوایله

وای آن ساعت که گردد التهاب
وای اول ساعت کیم اورلسه یالقن لمعه

در بیان از چار چیز چار چیز موجود میشود

ای پسر هرکس که دارد چار چیز
ای اوغل هر کشی کیم توتسه دورت نرسه‌نی

چار دیگر هم شود موجود نیز
ایکنچی دورت دخی بولور بار بنه

عاقبت رسوایی آید از لجاج
آخر رسوالق کیلور خصومتدن

خشم را نکند پشیمانی علاج
آچوغه قیلماس اوکنمك فائده‌نی

بیگمان خیزد ازانجا دشمنی
شکسز قوبار اول اوردن دشمنلق

حاصل آید خواری از کاهل‌تنی
حاصل بولور خورلق بالقاولقدن

هرکه گشت از کبر بالاگردنش
هر کیم بولسه تکبرلکدن بوقاری آنك مویی

دوستان کردند آخر دشمنش
دوستلر بولورلر آخر آنك دشمنی

کاهلی را هرکه سازد پیشهٔ
یاتاولقنی هر کیم یوروسه یعنی تیشه هر

آید از خواری بپایش تیشهٔ
کیلور خورلیقدین آنك یاغیغه آی بالطه

چون لجوجی درمیان پیدا شود
نچان کوب خصومت آراده باربولسه

بنده از شومیٔ آن رسوا شود
قول آنك شوملقندن رسوا بولور

خشم خود را چو رکه راند جاهلی
اوزینك اچیغی نچان کیم سوروسه نادان

عمر پشیمانیش نبود حاصلی
اوکیناکندن باشقه بولماس حاصلی

دربیان چار چیز که از چار دیگر تمام میشود

چار چیز از چار دیگر شد تمام
دورت نرسه ایکنچی دورتدین بولدی کامل

چون شنودی پند داری ای غلام
نچان ایشتسانك ایسه توت ای یکت

دانش مرد از خرد گیرد کمال
ایرنك علمی عقلدن توبار کمالی

از عمل نیت همی یابد کمال
عملدن نیت اوشبو تابار کورکاملکنی

دینت از پرهیز کامل میشود
دینك حرامدن صاقلانمقدن کامل بولادور

نعمت از شکر شامل میشود
نعمتنك شکر قیلماقدن چولغاوچی بولەدور

هست دانش را کمالی از خرد
باردور علمکا کاملیق عقلدن

نیت را بی عمل کس ننگرد
نیتك تینکا عملسز کشی قاراس

چون کمالی بنده را در دین بود
نچان کامللق بندەنك دینده بولسه

پیشه زهد و طمع کس آیین بود
هری زاهدلق ... عادت بولور

شکر نعمت را کمالی میدهد
شکر قیلماق نعمتکا کامللقنی بیرەدور

عاقلانرا گوشمالی میدهد
عاقلارکا دولاق بورماقی بیرەدور

شکر

شکر ناکردن زوال نعمتست
شکر قیلماس‌سراق نعمتنك کسلکیه سببدور

بهرهٔ شاکر کمال نعمتست
شکر قیلوچینك اولشی نعمتك کامل بولماقیدور

علم را بی عقل سوزان کار نیست
علمنی عقلسز عملی توکل ایس تعلامق

دانش بی عقلان نمی باید نشست
عقلسزلر آلدنده کیرك توکل اولتورمق

بی خرد دانش و بالست ای پسر
عقلسز علم کناهدور ای اوغل

علم مرغ و عقل بالست ای پسر
علم قوشدور دهی عقل قنادور ای اوغل

هرکه علمی دارد و نبود بر آن
هرکیم علمی دورسه یعنی عالم بولسه اما آنك
اوزرینه بولمسه یعنی علمی ایله عمل قیلماسه

از طریق عقل باشد برکران
عقل یولندن بولور برچیته

در بیان تامل نمودن در وقت سخن گفتن

چار چیزست آنکه بعد از رفتنش
دورت نرسه‌دور اول کیم کیتکاندن صونك

از محالاتست باز آوردنش
ملی ... محالدندور ای قایتارمق

چون حدیثی رفت ناکه برزبان
نچان برسوز کیتسه آغزیدن تیل اوزرینه

یا که تیری جست بیرون از کمان
یاکیم اوق چیکرسه ... یادن

باز چون آری حدیث کهنه را
نیچوك قایتاروسن ایتلمش سوزنی

پس نیابی در دادن قضاء رفته را
نیس قایتارسن ... قضانی یعنی ازلی ومبرم بولغانی

بازکی گردد چو تیر انداختی
نیچوك قایتور نچان اوقنی آتسانك

هیچ باز عمری که ضایع ساختی
... عمرکیم ضایع قیلدونکس

هرکه بی اندیشه گفتارش بود
هرکیم اویسز آنك سوزی بولسه

پس ندامتهای بسیارش بود
صونکنده آنك کوب اوکنکلری بولور

چون نگفی میتوانی گفتنش | چون بگفتی کی توان بنهفتنش
نچان اینمسک قادر بولورسن آنی اینمکا | نچان اینسانك بنانك ممکن بولا آنی یاشرمك
عمررا میدان غنیمت هر نفس | چون رود دیگر نیاید بازپس
عمرنی بیل غنیمت هر صولوده | نچان کیتسه ایکنچی کیلمس کیری قایتوب
هیچ کس از خود قضا را دفع نکرد | هرکه راضی از قضا شد بد نکرد
هیچ کشی اوزیدین قضانی قایتارمدی | هر کیم قضادین راضی بولسه یاماننی قیلمادی
هرکه را باید که باشد در امان | مهر میباید نهادن بر دهان
هرکیمکا کیرککیم بولماق امنلکده | مهرنی کیرك بولغدور قویماق آغزغه
بی سزد گر عمررا داری عزیز | چون رود پیشش نخواهی دید نیز
لایق بولور اگر عمرنی توتسانك عزیز | نچان کیتسه آلدیه تلامسن آنی کورمکنی بنه

در بیان چار چیز از چار چیز حاصل می آید

حاصل آید چار چیز از چار چیز | یاد گیر این نکته از من ای عزیز
حاصل بولور تورت نرسه تورت نرسه دین | ایسده توت بو نکته نی مندین ای عزیزلر
خاموشی را هرکه سازد پیشهٔ | گردد ایمن نبودش اندیشهٔ
سورلمس سوزلکنی هرکیم توروسه هنر | بولور ایمن بولماس آنك بر قایغوسیده
گر سلامت بایدت خاموش باش | گشت ایمن هرکو نیکی کرد فاش
اگر سلامتلك کیرك بولسه سکا سوزلمکوچی بول | بولدی ایمن هرکیم یخشیلقنی قیلدی فاش
از سخاوت مرد یابد سروری | شکر نعمت را دهد افزون تری
یومارطلقدین کشی تاپار الوغلقنی | شکر قیلماق نعمتکا سرور آرتوقلقنی

هرکه

هرکه اوشد ساکت وخاموش کرد
هرکیم اول بولدی سکوت قیلغوچی دمی سوزلمدی
از سلامت گوشی بردوش کرد
سلامتلکدن بر کیومنی ایکنی قیلدی یعنی کیدی

گرهمی خواهی که باشی در امان
اگر اوشبو سلامتلک کیم بولورسن ایمین لکده
رو نیکویی کن تو با خلق جهان
بار یخشیلقنی قیلسن دنیا خلقیغه

هرکه را عادت شود جود وکرم
هرکیمگا عادت بولسه بومارطلق دمی یخشیلق
در میان خلق گردد محترم
خلقلر آراسنده بولور حرمتلو

هرکه کاری نیک یابد میکند
هرکیم یخش اشنی یاپسه باوراشی قیلور
آن همه میداندکه باجود میکند
آنک بارچه‌سی بیلکیم اوربنه قیلور

ای برادر بندهٔ معبود باش
ای قرنداش الله تعالی‌نک قولی بول
تا توانی باسخا وجود باش
قوسنک یمکاهه سخاوت برله بومارطلق بولغیل

باش از بخل بخیلان برحذر
بول صارانلارنک صارانلیسن‌دن صاقلانغ اوربنه
تا نسوزد مرترا نار سقر
تاینکه کویدرمس سنی جهنم اوتی

چار چیز لازم آید از چار چیز

چارچیز ست بردهد از چار چیز
دورت نرسه‌دور بیش بیرور یعنی حاصل بولور دورت نرسه‌دن
نشنود این نکته جز اهل تمیز
اشتمس بو بارک سوزنی تمیز اهلیدن باشقه

هرکه روصادر شود این چارکار
هرکیم آندن پیدا بولسه بو دورت اش
بیند آن چار دیگر بی اختیار
کورور اول ایکنچی دورتنی اختیارسز

چون سؤال آورد گردد خوارمرد
قچان سؤال کیم سوره یعنی تیلنسه بولور خوار ابر
ماند تنها هرکه استخفاف کرد
قالدی یالغز هرکیم مسلرعه استخفاف قیلدی

هرکه او پیمان کاری نشکند
هرکیم اول انینك آمرسه قارامسه
هرکه نکند احتیاط کارها
هرکیم قیلماسه ایشلارنینك احتیاطنی
هرکه گشت از خوی بد بیزار کار
هرکیم بولسه یاور خلقدین ناچار اثلی
هرکه او استیزه با سلطان کند
هرکیم اول نزاعی پادشاه برله قیلسه

عجب روزی پشیمانی خورد
آخر برکون اوکنمکنی ییلر
بر دلش آخر نشیند بارها
کونکلیکه آخر اولتورور ایمو یوکلاری
دوستان بی شك کنند از وی فرار
دوستلار شکسز قیلور آندین ومانی یعنی قاچار
کار خود را سربسر ویران کند
اوز ایشلارنی باشدین باشقه یعنی ونیلای خراب قیلادر

آدمی را چار چیز شکست آرد
آدمیکا دورت نرسه صنقلق کیلتورور

آدمی را چار چیز آرد شکست
آدمیکا دورت نرسه کیلتورور صنقلیق
دشمن بسیار ووام بی شمار
کوب دشمن دهی حسابسز بورج
وای آن مسکین که غرق وام شد
وای اول مسکین کیم بورچغه غرق بولدی
هرکه را بسیار باشد دشمنش
هرکیمنك کوب بولسه دشمنی
هرکه را اشغال بسیار بود
هرکیمنك شغللاری کوب بولسه

با تو گویم گوش دار ای حق پرست
سکا ایتیم قولاق توت ای الله تعالی کا تاپینغوچی
جرم بی حد و عیال با نزار
چیکسز گناه دهی عیال جماعت
هردمی از غصه حزن آشام شد
هر صولوده غایغودین قان ایچوچی بولدی
هرزه گردد هردو چشم روشنش
تلوتق بولور هرایکی روشن کوزی
در زمانه زاریی کارش بود
زمانه ده زاریلق برله ایشی بولور

در بیان چار چیز که از خطاها بود

دورت نرسه‌نی بیاندکیم خطالردن بولور

چار چیز است از خطاها ای پسر

دورت نرسه‌دور خطالردن ای اوغل

گوش دارش تا بگویم سر بسر

قولاق توت آنکا‌سکا ایتیم‌ باشدین‌ باشغه‌ یعنی باریسی

اوّل از زن داشتن چشم وفا

اوّل خاتوندین توتماق وفا کوزی یعنی وفا امید ایتمک

بنده دل را پس خطا باشد خطا

کونکلی سلیم بولغان‌ غمونک صونکنده خطالر اولور خطا

کام نفس بد را اوردن خطاست

یاوز نفسنک مرادی چیقارمق خطادور

زانکه دشمن را بپروردن خطاست

آنلیغ‌ کیم دشمنی تربیت قیلماق خطادور

ایمنی از ده خطایی دیگرست

ایمن بولماق یاوردین ایکنچی خطادور

صحبت صبیان از اینها بدترست

بالالر برله صحبت قیلماق بولاردین یاوراقدور

در بیان چار چیز حکم قرآنست

دورت نرسه‌نی بیانده کیم اول قرآن حکمیدور

حکم قرآن چار چیزست ای برادر

قرآننک حکمی دورت نرسه‌دور ای کیلور

چون در آوردی بدو شت یاددار

چون کیلتورسنک قولاغنکه ایسده توت

فرض حق اوّل بجای آوردنست

الله تعالینک فرضی اوّل اورنیغه کیلتورمکدور

یعنی بجای ادا قیلماقدور

والدین از خویشتن راضی کردنست

آتا آنانی اوزیدین راضی قیلماقدور

حکم دیگر چیست با شیطان جهاد

ایکنچی حکم نرسه‌دور شیطان برله مصارعه قیلمق

چارمش نیکی بخلق نامراد

دورتنچی یخشیلق مرادسیز خلقغه

پنج چیز عمر را می‌افزاید

بیش نرسه عمرنی زیاد قیله‌دور

می فزاید عمر مرد از پنج چیز
آرتادور ایرنك عمری بیش نرسه‌دن
این نصیحت بشنو ای جان عزیز
بو نصیحتنی ایشت ای عزیز جان

اوّل آوردن بگوش آواز خوش
اوّل کیلتورمك قولاقغه یخش تاوشنی
وانگهی دیدن جمال ماه وش
آندن صونك کورمك آی کبی کورکام یوزنی

سیُوم آید ایمنی بر مال و جان
اوچونچی کیلدی ایمنلك مالغه دهی جانغه
می فزاید عمر مردم را ازان
آرتادور ایرنك عمری آندان

آنکه کارش بر مراد دل بود
اول کیم آنك ایشی کونکل مرادچه بولسه
در بقا افزویش حاصل بود
باقیلقده آنك آرتقلقی حاصل بولور

پنج چیز عمر را بکاهد

بیش نرسه عمرنی کیمتور

عمر مردم را بکاهد پنج چیز
ایرنك عمرنی کیمتور بیش نرسه
یاد دارش چون شنیدی ای عزیز
ایسده توتقیل تنکلاب ایشیتسانك ای عزیز

شد یکی زان پنج در پیری نیاز
بولدی برسی اول بیشدین قاریلقده محتاجلك
پس عزیزی وانگهی رنج دراز
موتکه صونکره عزیزلك آندین صونك اوزاق رنجو

هرکه او بر مرده اندازد نظر
هرکیم اول اولگکا صالسه کوزی دهی قاراسه
عمر او بیشك بکاهد ای پسر
آنك عمری شکسز کیمور ای اوغل

پنجم آمد ترس و بیم از دشمنان
بیشنچی کیلدی قورقماق دشمنلردن
عمر را اینهاهمی دارد زیان
عمرکا اوشبولر البته تونار ضررنی

هرکه او از دشمنان ترسان بود | کار او هر لحظه دیگر سان بود

هر کیم اول دشمنلردن قورقوچی بولسه | آنینک ایشی هر مولوده ایکینچی تورلی بولور

از خدا ترس و مترس از دشمنان | کز همه دارد خدایت در امان

خدای تعالی دن قورق قورقمه دشمنلردن | آنکیچون بارچه‌دن توتار خدایینک ایمینلکده

پنج چیز آبروی را ریزد
بیش نرسه یوز صوین توکرلر

دور باش از پنج خصلت ای پسر | تا نریزد آب رویت در نظر

یراق بول بیش ایشدن ای اوغل | تا سکه‌توکلماسین یوز صوینک قراوده یعنی کیشیلار آلدیده

اوّلا کم جوی بامردم دروغ | زانکه کردی از دروغت بی فروغ

اوّل کیم ایت یعنی اصلا اینمه کیشیکا یالغانی | آنکیچون کیم بولورسن یالغانکدن رونقسز

هرکه استیزه کند بامهتران | آبروی او بریزد بی گمان

هر کیم برعنی قیلسه اولوغلار برله | آنینک یوز صوی توکیلور شکسز

پیش مردم هرکه را نبود ادب | گر بریزد آب رو نبود عجب

ایرلر آلدیده هر کیمنینک بولسه ادبی | اگر توکیلسه یوز صوی بولماس عجب

از سبکساران مباش ای نیک خوی | کز سبکساری بریزد آبروی

صبرسزلردن بولمه ای ایدکو خلقلی | آنکیچون صبرسزلیقدن توکیلور یوز صوی

ای پسر با مهتران کمتر ستیز | وز حماقت آبروی خود مریز

ای اوغل اولوغلار برله آزراق نزاع قیل یعنی اصلا نزاع قیلمه | احمقلیقدن اوزینکنینک یوز صوینکنی توکمه

گر بعالم آبرو می بایدت | دائما خُلق نیکو می بایدت

اگر دنیاده یوز صوی یعنی قدر و مرتبه کیرک بولسه سنکا | همیشه ایدکو خلق کیرک سنکا

هرکه او بر خلق بخشاید همی
بیشك آب روی افزاید همی
هر کیم اول آدمیلرگا باغشلاسه همیشه
شکسیز یوز صوی یعنی حرمت آرتور همیشه

چون بکار خویش حاضر بوده
آبروی خویش را افزوده
قچان اوز اشینکگا حاضر بولسانك
اوزینکنك یوز صوینکنی یعنی حرمتینکنی آرتوردینکس

از سخاوت آبروی افزون شود
وز بخیلی بی‌خرد ملعون شود
جومرتلقدن یوز صوی آرتق بولور
صارانلقدن عقلسز لعنتلنمش بولور

هرکه را بر خلق بخشایش بود
آبروی او در افزایش بود
هر کیمنك آدمیلرگا احسانی بولسه
آنینك یوز صوی یعنی حرمتی آرتقلقده بولور

باش دایم بُرد بار و باوفا
تا بروی خود بینی صدق و صفا
بول همیشه صبرلی دخی وفالی
تا ینکه یوزینکده کورورسن صدقنی دخی صفانی

تا بماند رازت از دشمن نهان
سرّ خود با دوستان کمتر رسان
تا ینکه قالور سرّینك دشمندن یاشرون
اوز سرّینکنی دوستلارغه آزراق ایرشدور

تا نگردی پیش مردم شرمسار
آنچه خود ننهاده باشی بر مدار
تا ینکه بولماسین کشی الدیده اویاتلی
اول نرسه‌نی اورنیدن قویمغان بولسانك کوتارمه

ای برادر پردهٔ مردم مدر
تا ندرّد پردهٔ آن شخص دیگر
ای قرنداش کشینینك پرده‌سی یرتمه
تا ینکه یرتمس پرده‌نکنی ایکنچی کشی

با هوای دل مکن زنهار کار
تا نیارد پس پشیمانیت بار
کونکل آرزوسی براه قیلمه زنهار اشنی
چونکیم کیلتورمس صونکده اوکنماکنك مانده‌سی

قدر مردم را شناس ای محترم
تا شناسند دیگران قدر تو هم
کشینینك قدرنی طانغیل ای حرمتلو
تا ینکه طانورلر ایکنچی‌لر سنینك قدرینکنی یمه

هر که آهنگ سبکساری کند | از وی ابروی بیزاری کند

هر کیم صبرسزلقنی قصد قیلسه | آندن بور صوی بیزملی قیلور یعنی آدمیر آلدنده اعتبارلی بولماس

جز حدیث راست با مردم مگوی | تا نگردد آبرویت آب جوی

درست سوزدن باشقه کشیکا ایتمه | تاکه اوزلسون بور صونک بلغه صویمه یعنی حرمتنک بلغه صوی کبی آقوب کیتمسون

از خلاف واز خیانت باش دور | تا بود پیوسته در روی تو نور

خلافدن دخی خیانتدن یول یراق | تایکه بولور یوزنکا سنک یوزنکده نور

گر همی خواهی که گویندت نکو | ای برادر هیچ کس را بد مگو

اگر اوشونی تلاسانک کیم ایتورلر سنی ایدکو | ای قرنداش هیچ کشینی یاوز دیب ایتمه

تا نباشی در جهان اندوه گین | از حسد در روزگار کس را مبین

تاینکه بولماس سن دنیاده قایغولی | حسددن کشینک زمانه سینه یعنی کشینک کورکام حالینه و خوشلغینه باقمه سن

پنج خصلت آبروی را زیاده کند

بیش اش بور صوی یعنی حرمتنی آرتق قیلور

می فزاید آبروی از پنج چیز | با تو گویم بشنو ای اهل تمیز

آرتادور بور صوی یعنی حرمت بیش نرسه‌دن | سنکا ایتیم ایشت ای تمیز یعنی عقل اهلی

در سخاوت دوس اگر داری عش | تا فزاید آبرویت در سخا

یومارتلقده جهت قیل اگر توتسانک یا یعنی | تاینکه ارتور بور صوینک یعنی حرمتنک یومارتلقده

بردباری و وفاداری گزین | زانکه آبروی افزاید ازین

یوک کوتارمکنی یعنی صبرلقنی دخی وفادارلقنی | انکعون کیم بور صوی آرتور بوندن

هرکه

قربانت باشد ای خواجه دراز
تاینکه تلنك بولور ای خواجه اوزن

هرکه را قدری نباشد در جهان
هرکیمنك حرمتی بولمسه دنیاده

از قناعت هرکه را نبود نشان
قناعتدن هرکیم کا بو ماسه علامتیعنی قناعتسز بولسه

بر عدو خویش چون یابی ظفر
اوز یکنك دشمنکه نچوك ناسالك قول اوستلکی

دائما می باش از حق ترس کار
همیشه بول خدای تعالی دن قورقوچی

با تو اصح باش و خوکن با ادب
توبانچالك لی بول دمی عادت قیل ادبلرله

بردباری خوی و بی آزار باش
صبرلقنی ایسنه رنجتومز بول

همچو تریاقند هابایان دهر
کیلشکوچی داروکبی زمانعك عالملری

صبر و علم و حلم تریاق دلند
صبرلق دمی یوشاماق کورکلمك تریاقیدور

فخر جمله کارها نان دادست
بارچه اشلرنك ماقتارلوسی ایکمك بیرمکدور
یعنی کشیلرکا احسان قیلمق

دست کوته دار و هر جانب متاز
قولنی قصقه توت هر جانبعه چاپتورمه یعنی صورمه

زیلمه مشمارس که هست از مردکان
ترلك صاباییه ای کیم باردور اول اولکلردن

کی تواکر سازدس مال جهان
قجان بای قیلور آنی دنیا مالی

عفو پیش آور زجرمش درکذر
کیچمکنی آلعه کیلتور آنك کناهسین کیچکل

باش نیز از رحمتش امید وار
بول ینه آنك رحمتدن امیدلکوچی

صحبت پرهیز کاران می طلب
کناهدن ساقلانوچیلرنك صحبتنی ایسته

تاکه کردد در همه نام تو فاش
تاکیم بولور هر ده سنك اسمك فاش

قاتلند ای خواجه نادانان چو زهر
اولترکوچیلردور ای خواجه نادانلر اعوکبی

حرص و بغض و کینه زهر قاتلند
توحسرلق دمی دشمانلق دمی کینه اولترکوچی آعودور

در روی دوستان بکشاده ست
اشکنی دوستلر یوزیعه آچماقدور

گرچه دانا باشی واهل هنر	خوبشرا کمتر ز هر نادان شمر
اگرچه عالم بولساڭ دهى هر اهلى بولساڭ	اوزيڭنى كمراق هر ناداندن صنه

علامت مرد ابله

احمق کشی‌نڭ علامتى

شد دو خصلت مرد ابله را نشان
بودى ايكى اش احمق كشيگا علامت
صحبت صبیان ورغبت بازنان
بالالر برله اولتورمق دهى كونكل قويماق خاتونلارغه

ناخوشی در زندگانی ای ولید
خوشسزلق تركلكده اى بالا
مردرا از خوی بد گردد پدید
كشيگا باور خلقدن بولور ظاهر

آنکه نبود مرورا فعل نکو
اول كيم بولماس آنگا ايذگو عمل
مرده میدانش که نبود زنده او
اولك ديب بيل اى كيم بولماس ترك اول

هرکه گوید عیب تواندر حضور
هركيم ايتسه سنڭ عيبڭنى آلده
مینماید راهت از ظلمت بنور
كورسه‌دور يولڭنى قراڭغولقدن نورغه

مرترا هر کس که باشد رهنمای
سنگا هركشيكيم بولسه يول كورسه‌توچى
شکر اومی باید آوردن بجای
انڭ شكرين كيلتورمك كيرك اوريغه

مرخرد مندان عالمرا شناس
دنيانڭ عقللى لرىغه تانغل
خلق نیك وشرم نیکوتر لباس
ايذگو خلق دهى ماتبغى اوياتمشيراق لباس

آنکه کذابست ومیگوید دروغ
اول كيم يالغانچيدور اينه‌دور يالغانى
نیست اورا در وفاداری فروغ
يوقدور آنگا وفا توتماقده رونق

هرکه در مال کسان دارد حسد
هركيم كشيلرنڭ مالده توتسه حسدنى
وی همت درد ماغش کی رست
حسدنڭ اسى آنڭ بوربيغه تهان اورشدور

تاصواب کار بینی سر بسر
اشك توغرسینی کورکانچه شندن باشقه

بر مراد خود مکن کار ای پسر
اورنکنك مرادنکچه قیلمه اشنی ای اوغل

حال خودرا ازدوکس پنهان مدار
اورنکنك حالنکنی ایکی کشیدن یاشرون توتمه

از طبیب حاذق واز یارغار
بیك بیلکوچی طبیبدن دخی دوست صادقدن

تاتوانی بازنان صحبت مجوی
قولنك یتکچه خاتونلر برله صحبتنی استمه

راز خودرا نیز باایشان مکوی
اوزنکنك سرنکنی بنه آلارغه ایتمه

آنچه اندر شرع باشد ناپسند
اول نرسه شریعتده بولسه درست توکل یعنی حرام

کرد آن هرکز مکرد ای هوشمند
آنك تیراسده اصلا ایلانمه ای عقللی

هرچه را کردست حق برتو حرام
هر نرسه‌نی قیلغاندور خدای تعالی سنکا حرام

دوردار ازخودکه باشی نیك نام
یراق توت اوزنکدن کیم بولورسن ایدکو اسملی

چونکه بکشاید در روزی خدای
نچاه‌ایم آچسه رزق ایشکنی خدای تعالی

دل کشاده دار وتنکی کم نمای
کونکلنی آچق توت طارلغنی آز کورسات
یعنی طارانلق قیلمه

تازه روی وخوش سخن باش ای اخی
آچق یوزلی دخی یخشی سوزلی بول ای قرنداش

تابوه نام تو در عالم سخی
تاینکه بولورسنك اسمنك دنیاده یومارد

پرغرور اندوه مرك ای بوالهوس
کوپ یمه اولم قایغوسنی ای هوس اناس

چونکه وقت آید نکردد پیش وپس
آنلچون کیم اولم وقتی کیلسه بولماس آلدی ایمی آرتی

دل زغل وغش همیشه پاك دار
کونکلنی کینه‌دن دخی حیاندن دایم پاك توت

تاتوانی کینه در سینه مدار
قولنك یتکانچه کینه‌نی کوکراکده توتمه

تکیه کم کن خواجه برکردار خویش
بانمانی کیم قیل یعنی اصلا تایمه‌دای خواجه اورنکنك ایشنکه

دل بنه بر رحمت جبار خویش
(کونکلنی قو یعل اورنکنك خدا ایشنك رحمتیمه)

بهترین چیزها خلق نکوست
ترسه‌لرنك یخشیراغی ایدکو خلقدور

خلق خلق نیکرا دارند دوست
آدمیلر ایدکو خلقنی توتالر دوست

رو فروتن باش دائم ای خلق
بار توباچلکلی بول همیشه ای ایدکو بالا

کبر نبود آرایش اهل شرف
انکچون بو بولور شرف اهللرینك زینتی

آنکه باشد در کف شهوت اسیر
اول کیم بولسه شهوت اوچوده توتغون

گرچه آزادست اورا بنده گیر
اگرچه آزاد دور آنی قول دوت یعنی قول دیب بیل

گر تو بینی ناکس را دستگاه
اگر سن کورسنك کشی توکل کشیکا دولتنی

حاجت خود را ازو هرگز مخواه
اورنکنك حاجتکنی آندن اصلا تیلامه

بردر ناکس قدم هرگز مبر
کشی توکل کشینك ایشکیده آیاقنی اصلا ایلتمه

ور به بینی هم مپرس ازوی خبر
اگر کورسنك بیله صورامه آندن خبرنی

تا توانی کار ابله‌را مساز
قونك یتکانچه احمق اشنی توزمه یعنی قیلمه

کار فرمایش ولی کمتر نواز
اشنی بویور انکا لیکن آزراق دوستلق قیل

از دو کس پرهیز کن ای هوشیار
ایکی کشیدن عاقلان ای عقلی

زانکه بینی نکبتی از روزگار
تاینله کورمسن خوارلی زمانه‌دن

اول از دشمن که او استیزه روست
اول دشمندن کیم اول چتق یوزلیدور

وانگهی از صحبت نادان دوست
اندن صونك نادان دوستنك صحبتیدن

خویش را از مرد دشمن دوردار
اوزنکنی دشمن کشیدن یراق توت

یار نادان را زخود مهجور دار
نادان دوستنی اوزنکدن آیرلمش توت

ای پسر کم گوی با مردم درشت
ای اوغل کیم ایت یعنی اصلا ایتمه کشیکا قاتق

ور بگویی با تو گردانند پشت
اگر ایتسانك سنکا ایلانیبدورلر آرقنی

بهترین خصلت ازدانی کراست

اثارلك آرتوراق اکر بیلسانك کمكادور

چون حدیث خوب گویی با فقیر

بجان بخش سوزی ایتسانك فقیرکا

خشم خوردن پیشه هر سرورست

آچیغنی آشافق هر اولوغنك هنریدور

هرکه بامردم بسازد درجهان

هرکیم کشی بیله تورکلك قیلماسه دنیاده

آنکه شوخست ونداردشرم نیز

اول‌کیم ادبسزدور اوتانماز خیلی ینه

از ملامت تا بمانی درامان

شلته‌دن تاینکه قالورسن امینلکده

آنکه دادانصاف وانصافش نخواست

اول‌کیم سردی خلقغه انصافنی یعنی عدالت بیله معامله قیلدی الارنك انصافنی استمدی بلکه ظلم اولنغنی بیرده عفو قیلدی

به بود زانش که پوشانی حریر

آرتق بولور آنی کیم کیدورسن اطلسی

تلخ باشد وز شکر شیرین ترست

آچی بولور یعنی اوزنه ... طاملیراقدور یعنی آغرده

زندگانی تلخ دارد بی گمان

اجی ترکلکنی توتار ... یعنی ترکلکی آچی بولور

دانکه اوناپاك رادست ای عزیز

بیلکیم اول حرام زاده‌دور ای عزیزلو

باش دائم همنشین بابزرکان

بول همیشه اولتورداش الوغلر بیله

در صفت خواری میگوید

خورلق صفتده ایتدور

چند خصلت ورد خواری بروی

بیچه خصلت کیلتورور خورلقنی یوزکا

اول آن باشدکه مانند مگس

اول اول بولورکیم چبن اوخشاشلی

بی توت ... هوای ...

سکا اینیم اکر تلاسنك ایت

مرد ... شود مهمان کس

... کشینك قوناقی

هرکه مهمان کسی ناخوانده شد
هرکیم بر کشینینك قوناغی اوندالمای کیلدی
نزد مردم خوار و زار و رانده شد
کشی آلدیده خورلیق و زبونلیق برله سورلمش بولدی

دیگر آن باشد که نادانی رود
ایکنچی اول بولورکیم برنادان بارور
کدخدای خانهٔ مردم شود
کشینینك یورطینینك خواجه‌سی بولور

کار کردن بر حدیث آن دو مرد
اش قیلماق اول ایکی ایرنینك سوزی برله
از پی جهلند دائم در نبرد
نادانلیق جهتیدین همیشه بیری بیری برله جنگ دورلار

هرکه بنشیند زبر دست صدور
هرکیم اولتورسه صدورنینك قولی اوستنده یعنی حاکم‌دین یوقاری اولتورسه
گر رسد خواری بر ویش نیست دور
اگر ایرشسه خورلیق آنینك یوزیغه یراق ایمس دور

نیست جمعی را چو بر قول تو گوش
بولمسه بر جماعتنینك چاق سنینك سوزینگگا قولاغی یعنی سنینك سوزینگگا قولاق سالماسلر
صد سخن گر باشدت بگرا خموش
یوز سوز اگر بولسه سنینك بر سنی ایتمه

حاجت خود را مخواه از دشمنان
اوزینینك حاجتینی ایستمه دشمنلردین
زین بتر خواری نباشد در جهان
بوندین یمانراق خورلیق بولماس دنیاده

از دو رو مایه مراد خود مجوی
صوغان یعنی همنشیندین مقصودینگنی ایستمه
تا نیابد مر ترا خواری بروی
تاینکه کیلمس سنگا خورلیق یوزیگگا

با زن و کودک مکن یاری ملا
خاتون برله دمی بالالر برله قیلمه او یعنی الیشمه
تا نگردی خوار و زار و مبتلا
تا ...مسدین خورلیق زبونلیق دمی بلاغه مبتلا بولماس

در بیان شش چیز که بکار آید

آلتی نرسه‌نی بیاننده کیم انگا کیرور یعنی یارار

از جهان شش چیز می آید بکار
دنیادین آلتی نرسه کیلور اشکا یعنی ... بیرور
اولا یابی طعام از خوشگوار
اولکیسی تاپارسن طعامنی سینگیشلی‌دین

خوش بود یار موافق در جهان
یخشی بولور موافق دوست دنیاده
هر سخن کان راست گویی درست
هر سوز کیم آنی طوغری ایتورسن دمی درست
دشمن حق را نباید داشت دوست
خدای تعالی نك دشمنی کیم که توتما دوست
عیب کس با او نمی باید نمود
کشینك عیبی آنکا کیم که ایمس کورکزمك
از خدا خواه آنچه خواهی ای پسر
خدای تعالی دین تله اول نرسه نی یارسن ای اوغل
بند کار را نیست نادر جز اله
سخن لرکا یوقدور قدرت بیر کوچی الله تعالی دن باشقه
آنکه از قهر خدا ترسد بسی
اول کیم خدای تعالی قهریدین قورقسه کوب
از بدی ها باز دارد هرچه هست
یاور ایمکدین تیلنی هر کیم یاعلامه

یار مخدومی که باشد مهربان
یمه شوند این استادکیم بولور شفقتلی
به ز دیناری که در وی نفع نیست
زنق دیناردن بولور آلتوندین کیم آنده نك فایده یوق
هر که او را دوست دارد دشمن اوست
هر کیم ای دوست توتسه خدای تعالی نك دشمنیدور
زانکه سود هیچ نمی بی عنود
اندین کیم بولمس هیچ نرسه بیر سر
بسته در دست خلایق نفع و ضر
یوقدور خلایق قولیده فایده دمی ضرر
یاری از حق خواه و از غیرش مخواه
یاردمی خدای تعالی دین تله آندن باشقه دین تلمه
بی گمان از وی بترسد هر کسی
شکسز اندین قورقر هر کشی
رد شیطان لعین را زیر دست
قیلدی لعین شیطانی قول آستونده

پنج چیز از پنج کس ناید شود
بیش نرسه بیش کشیدین ناسیاس

کس نیابد پنج چیز از پنج کس
کشی تاپماس بیش نرسه نی بیش کشیدین
یاد گیر از ناصح ای صاحب نفس
اسرنه توت نصیحت قیلغوچیدین ای ...

نیست اول دوستی اندر ملوك
بوقلدور اول دوستلق پادشاهلارده
این سخن باور کند اهل سلوك
بو سوزکا اشانور سلوك اهلی

هرکه با مال کسان دارد حسد
هرکیم کشیلرنیك مالیغه توتسه حسدنی
بوی راحت در دماغش کی رسد
راحت ایسی آنینك میینه قچان ایرشور

سفله را با مروت ننکری
اصلا صغه مروت برله قارامه
هیچ بد خویی نیابد مهتری
هرکیز یاوز خلقلی تاپماس اولولقنی

هرکه را نه کار عادت باشدش
هرکیمنك اوچ اش عادتی بولسه
در جهان بخت و سعادت باشدش
دنیاده بخت دهی ایدکولك بولور آنك

اول از عیبی بود در مردمان
اوّل اکر برعیب بولسه ایرنلرده
در ملامت هیچ نکشاید زبان
شلته ده هرکیز آچماس تیلنی

هرکه را بینی براه ناصواب
هرکیمنی کورسنك خطا یولده
سر براهش آر تا یابی ثواب
باشنی توغری یولغه کلتور تا ینکه تاپارسن ثوابنی

زحمت خود را زمردم دور دار
اوزنکنك زحمتنکنی کشیدن یراق توت
بر خود با کس میفکن هیچ بار
اوزنکنك یوکنکنی کشیکا صالمه بر مرتبه ده

کرهمی خواهی که باشی رستکار
اکر اوشبو نلاسنك کیم بولورسن قوتلغوچی
رنج مردان ای برادر از سه کار
دعادین بعنی یورین ایلانسرمه ایقرنداش اوچ

اولا دیدن بود حکم قضاش
اوّل کورمك بولور الله‌تعالی‌نك قضا حکمنی
بعد از ان بستن بجان و دل رضاش
آندین صونك اسنمك جان برله دهی کونکل
برله آنك رضاسنی

چیست سیوم دور بودن از جفا
نی نرسه دور اوچونچی یراق بولمق جفادن
هرکه این دارد بود اهل صفا
هرکیم بونی توتسه بولور صفا اهلی

هرکه دارد دانش وعقل وتمیز

هرکیم توتسه علمنی دهی عقلنی دهی تمیزنی

هر برای حق نبخشد هیچ چیز

خدای تعالی یولیدن باشقه باغشلامس بر نرسه‌نی

صدقهٔ آلوده گردد باریا

صدقه کیم بولغاسه یعنی قاتلشسه ریا بیله

کی بود آن خیر مقبول خدا

قچان بولور اول صدقه خدای تعالی‌کا مقبول

گر عمل خالص نباشد همچو زر

اگر عمل خالص بولماسه آلتون کبی

قلب را ناقد نیارد در نظر

یورمس آچه‌نی آچه‌بازچی کیلتورمس قاراوغه

تا توانگر باشی اندر روزگار

تاینکه بای بولسانك · زمانه‌ده

نفس را از آرزوها دور دار

نفسنی استه‌گان نرسه‌لردین یراق توت

در صفت صدق وامانت وسخاوت

صدق وامانت وسخاوتلرنك صفتنده

چار چیز ست از کرامتهای حق

تورت نرسه‌دور خدای تعالی‌نك کرامتلریدین

یاد گیرش چون زمن گیری سبق

ایسده توت آنی قچان مندن آلسانك سبقنی

اولا صدق زبانست در سخن

اول تلنینك راستلغی سوزده

واندگر حفظ امانت فهم کن

آندین صونك امانت صاقلامق آنکله

پس سخا هست از کرامات اله

پس جوماردلق باردور الله تعالی‌نك کرامتلریدین

فضل حق دان گر نظر داری نگاه

خدای تعالی‌نك فضلی دیب بیل اگر کوزنی توتسانك صاقلاب

تا توانی دور باش از سود خوار

کوچنك یتکانچه یراق بول ربا آشاغوچیدین

زانکه هست از دشمنان کردگار

انکه‌کیم باردور اول خدای تعالی‌نك دشمنلریدین

پیش مردم هرکه رازت کرد فاش

کشی آلدیده هرکیم سنك سرینکی فاش قیلسه

همدم آن ابله باطل مباش

اول باطل احمقنك یولداشی بولمه

هرکه باشد منع عشر وزکات
هر کیم بولسه منع قیلغوچی عشرنی دهی زکاتنی

وانکه عادل وار بگذارد صلات
اول کیم غافل کبی اوتامه نمازنی

بر حذر باش از چنان کس زینهار
صاقلانغانلیق اوزره بول اوشانداق کشیدین زینهار

تا نباشی در جهان بسیار زار
تا بولماس سن دنیاده کوب زار بلق قیلغوچی

لذت عمرت اگر باید بدهر
عمرنکنک لذتی اگر کیرك بولسه زمانه ده

باش دایم بر حذر از خشم و قهر
بول همیشه صاقلانغانلق اوزره اچو قیلماقدین
دغی قهر قیلماقدین

چون نگردد خلق باخوی تو راست
تیار بولماسه خلقلر سنك خلقنك ایله درست
سنکه آدمیلر سنك خلقنکدین قاچسالر

در بخوی مردمان سازی رواست
اگر ایرسار خلقی برله دورلسنك درست دور

زانچه حاصل نیست دل خرسند دار
اول نرسه دین کیم حاصل ایمس دور کوکلنی شاد توت

گوش دل را جانب این پند دار
کوکلنك قولاغنی بو اوکت طرفینه توت

ای خلیفه تکیه بر دولت مکن
ای سلطان تاینماقنی دولتکا قیلمه

پند دار از ناصح خود این سخن
اسنه توت ای رنگ نصیحت قیلغوچیدین بو سوزنی

سود نکند گر گریزی از قضا
فاید قیلماس اگر قاچسانك قضادین

هرچه می آید بدان میده رضا
هر نرسه کیلسه آنکا بیر رضانی

هرکه او با دوستان یکدل بود
هرکیم اول دوستلار برله بر کونکللی بولسه

جمله مقصود دلش حاصل بود
بارچه کونکلینك مقصودی حاصل بولور

در جهان دانی که گردد معتبر
دنیاده بیلاسنمو کیم بولور اعتبارلی

آنکه اورا بیکسی نبود از خطر
اول اعتبارلی دور آنك موقی بولماس هلاکتدن

کم کند با کس وفا این روزگار
کیم قیلور بیمی اصلا هیچ کیشیکا وفانی بو زمانه

دور دارد نیستش با مهر کار
ظلمنی توتادور بوقدور انك شفقت برله اشی یعنی
زمانه نینك مهر و شفقت برله کیمسه کا اشی یوقدور

آنکه با تو روز غم بود دست یار
اول کیم سنکا قایغو کونده بولغاندور دوست

روز شادی هم بپرسش زینهار
شادلق کونده هم آنی صورغیل یعنی دوستلق قیل آنکا

روز نعمت گر تو برداری هکس
نعمت کونده اگر سن شغل لسنك کس برله یعنی دوستلی و جمله برکشیکا نعمت واحسان قیلسانك

روز محنت باشدت فریادرس
محنت کونده بولور سنکا فریادغه ایرشکوچی یعنی سنکا یاردم بیرکوچی بولور

چون بیابی دولتی از منعمان
قچان تاپسانك دولتنی الله تعالی دن

اندران دولت مبرار دوستان
اول دولتده کیسمه احسانی دوستلردن

مرترا هرکس که یار غم بود
سنکا هرکشیکیم قایغو یولداشی یعنی قایغو کونده یولداشی بولسه

چون رسد شادی هم او همدم بود
قچان ایرشسه شادلق یمه اول یولداشی بولور یعنی سنکا لازمدور غم کونده بولغان دوستنی شادلق کونده هم دوست قیلماق

در بیان معرفت

معرفت حاصل کن ای جان پدر
خدای تعالی نی طانمقنی حاصل قیل ای آتانك جانی

تا بیابی از خدای خود خبر
تاسکه تاپارسن اوزینکنك خدانکنی خبری

هرکه اورا معرفت حاصل نشد
هرکیم آنکا خدای تعالی نی طانمق حاصل بولمادی

هیچ مقصود خود واصل نشد
هیچنده اوزینك مقصودیغه ایرشکوچی بولمادی

هرکه عارف شد خدای خویشرا
هرکیم طانیغوچی بولسه اوزینك خداسی

در فنا بیند بقای خویشرا
فانیلقده کورور اوزینك باقیلقنی

هرکه او عارف نباشد در وجود نیست
هرکیم اول خدای تعالی نی طانیغوچی بولمسه مرتبه ایمسدور

درگه حق را لایق وزیبنده نیست
خدای تعالی کا یاری بولماغه لایق وتیشلی ایمسدور

نفس خود را چون شناسی با عطا
اوز نفسنکنی قچان طانیسنك عطا قیلغوچی دیب

حق تعالی را بدانی با عطا
خدای تعالی نی بیلورسن عطا قیلغوچی دیب

عارف

عارف آن باشد که کرد حق شناس
عارف اول بولور کیم بولور خدای تعالی نی طانوچی
هر که عارف نیست نبود جنس ناس
هرکیم عارف بولمسه آدم جنسیدن بولماس

هست عارف را بدل مهر و وفا
باردر عارفنك کوکلیده شفقت دهی وعده سیده وفا قیلماق
کار عارف جمله باشد با صفا
عارفنك اشی بارچه‌سی بولور صافلق برله

هر که او را معرفت بخشد خدای
هرکیم آنکا معرفتنی باغشلاسه خدای تعالی
غیر حق را در دل او نیست جای
خدای تعالی دین باشقه‌غه آنینك کوکلیده اورون یوقدور

نزد عارف نیست دنیا را خطر
عارف قاشیده یوقدور دنیاغه شرف واعتبار
بلکه بر خود نیستش هرگز نظر
بلکیم اوزینه یوقدور آنینك اصلا قاراماق والتفات

معرفت فانی شدن در وی بود
معرفتنك معناسی فانی بولمق خدای تعالی نی ملاحظه‌ده بولور
هر که فانی نیست عارف کی بود
هرکیم فانی بولماسه خدای تعالی نی طانوچی قچان بولور

عارف از دنیا و عقبی فارغ ست
عارف بولغان کیمسه دنیادن دهی آخرتدن بوشانغوچیدور
زانچه باشد غیر مولی فارغ ست
اول نرسه‌دن کیم بولور اول نرسه خدای تعالی‌کا باشقه آندن بوشانغوچیدور

همت عارف لقای حق بود
عارفنك همتی خدای تعالی نك دیداری بولور
زانکه در وی فانی مطلق بود
آنینکدور کیم خدای تعالی ده مطلق فانی بولور

بازچه ماند این جهان کو بیم خواب
نی نرسه‌کا اوخشیدور بو دنیا اینیم خوابی
آنچه بیند آدمی چیزی بخواب
اول کیم کورور آدمیزاد نرسه‌نی یوقیده یعنی توشده کورگان نرسه‌کا اوخشیدور

چون شود بیدار از خواب آن عزیز
قچان بولسه اویانغوچی یوقیدن اول عزیز
حاصلی نبود ز خوابش هیچ چیز
حاصلی بولمس توشیدن بر نرسه‌ده

همچنین چون زنده افتاد و مرد
اوشلاکی قچان بر تیرلك توغدی دهی ولدی
هیچ چیزی از جهان با خود نبرد
اصلا بر نرسه‌نی دنیادن اوزی برله ایلتمدی

هرکه‌را بودست کردار نیکو | درره عقبی بود همراه او
هرکیمنك بولسه ایزکو عملی | آخرت یولنده بولور آنك یولداشی
این جهان را چون زنی دان خوبروی | خویش‌را آراید اندر چشم شوی
بودنیانی شول خاتون کبی بیل کورکام بورلی | اوزنی زینتلر ایریننك آلدنده
مردرا می پرورد اندر کنار | مکر و شیوه می‌نماید بی شمار
ایرنی تربیت قیله‌دور قوچقده | مکرنی دخی حیله‌نی کورسته‌دور حسابسز
چون بیابد خفته شوی‌را ناگهان | بی‌کمان سازد هلاکش آن زمان
نچاك تاپسه یوقلغان ایرنی انکسزدن | شکسز قیلور آنی هلاك اول زمانده
بر تو بادا ای عزیز باهنر | زین چنین مکاره باشی بر حذر
سکا اولسون یعنی سکالازم بولسون ای عزتلو هنرلو | کیم بوندای مکرلیدن بولورسن صاقلانغ اوزرینه

در بیان ورع

در ورع ثابت قدم باش ای پسر | گر همی خواهی که گردی معتبر
گناهدن صاقلانمقده ثابت قدم بول ای اوغل | اگر اوشبونی تلاسنك کیم بولورسن اعتبارلی
خانهٔ دین گردد آباد از ورع | لیك میگردد خرابی از طمع
دین اوی بولور تورزوق تقوادن | لیکن تونادور خرابلقنی طمعدن
هرکه از علم و ورع گیرد سبق | دور باید بودنش از غیر حق
هرکیم علمدن دخی تقوادن آلسه سبقنی | یراق کیرك آنك بولماقی الله تعالی‌دن باشقدن
ترس کاری از ورع پیدا شود | هرکه باشد بی ورع رسوا شود
قورقولی بولمق تقوادن حاصل بولور | هرکیم بولسه تقواسز خور بولور

باورع هر کس که او دراکردراست
تقوا برله هر کشی کیم اوزنی قیلسه طوغری
جنبش وآرامشش بهر خداست
تپرانمکی دخی تورماغی خدای تعالی اوچوندور

آنکه ازحق دوستی دارد طمع
اول کیم خدای تعالی دن دوستلغنی توتسه امید
در محبت کاذبش دان بی ورع
محبتده آنی یالغانچی دیب بیل تقواسز

در بیان تقوی

چیست تقوی ترک شبهات وحرام
نی ترسه دور تقوی شبهه لرنی دخی حرامنی قویماق
از لباس واز شراب واز طعام
لباسدن دخی شرابدن دخی طعامدن

هرچه افزونست اگر باشد حلال
هر نرسه آرتوقدور اگر بولسه ده حلال
نزد اصحاب ورع باشد وبال
ورع اهللری قاشده بولور گناه

چون ورع شد یار باعلم وعمل
قچان ورع بولسه یولداش علم دخی عمل برله
خشیت واخلاص یابد زان عمل
قورقماق دخی اخلاص تابار اول اوردن

ناگهان ای بنده گر کردی گناه
آنکسزدن ای بنده اگر قیلسانگ گناهنی
توبه کن درحال وعذر آن بخواه
توبه قیل حاضر آنگ عذرنی ایسته

چون گناه نقد آید در وجود
قچان حاضر گناه کیلسه بارلقغه
توبهء نسیه ندارد هیچ سود
کیلاچداکی توبه توتماس اصلا فائده‌نی

در انابت کاهلی کردن خطاست
توبه ده یالقاولق قیلماق خطادور
بر امید زندگانی کان هواست
ترکلک امیدی برله کیم اول نفس آرزوسی دور

در فوائد خدمت کردن

تاتوانی ای پسر خدمت گزین
قوزنگ ینکانچه ای اوغل خدمتنی اختیار قیل
تاشود اسپ مرادت زیر زین
تاکه بولور مرادنگ آتی ایر آستنده

بندهٔ چون خدمت مردان کند
خدمت اوکنند کردان کند
بر بنده قچان ایرنلر خدمتن قیلسه
آنلنگ خدمتنی ایلانلوچی کسنده یعنی کوك قیلور

بهر خدمت هرکه بر بندد میان
باشد از آفات دنیا در امان
خدمت اوچون هرکیم بافلاسه بیلنی
بولور دنیا آفتلرندین ایمنلکده

هرکه پیش صالحان خدمت کند
ایزدش بادولت وحرمت کند
هرکیم ایدکولر آلدده خدمت قیلسه
آنی خدای تعالی دولتلی دمی حرمتلی قیلور

خادمانرا هست در جنت مآب
روز حشر بی حساب وبی عذاب
خدمت اینکوچیلرکا باردور جنتده اورن
قیامت کونده حسابسز دمی عذابسز

خادمان باشند اخوانرا شفیع
جای ایشان در جنان باشد رفیع
خدمت اینکوچیلر بولورلر قرینداشلارغه شفاعتچی
آلارنك اورنی جنتلرده بولور بیوك

کرچه خادم عاصی ومفسد بود
بهتر از صد ممسك عابد بود
اکرچه خدمت اینکوچی کناهلی دمی مفسد بولور
آرتیراق یوز صاران عابددن بولور

می دهد هر خادمی را مستعان
اجر ومزد صائمان وقائمان
بیرهدور هرخدمت اینکوچیکا الله تعالی
روزه توتوچیلرنك دمی کیچ توروچیلرنك ثوابی

بهر خدمت هرکه بر بندد کمر
از درخت مغفرت یابد ثمر
خدمت اوچون هرکیم باغلاسه کمرنی
یارلقانوق یغاچیدن تابار یمشی

هرکه خادم شد جنانش میدهند
هم ثواب غازیانش میدهند
هرکیم خدمت اینکوچی بولسه آنکا جنتلرنی بیرورلر
همه غازیلار ثوابی بیرورلر

در بیان حرمت کردن مهمان (قوناقنی حرمت قیلماق بیانندهدور)

ای برادر دار مهمانرا عزیز
تایابی عزت از رحمن تونیز
ای قرنداش . توت قوناقنی عزتلی
تابنکه تاپارسن عزتنی خدای تعالیدن سن یمه

مؤمنی کو داشت مهمانرا عدو

هر مؤمن کیم اول توسه قوناقنی عزیز

حق گشاید باب جنت را برو

خدای تعالی آچار جنت ایشکنی ، آنکا

هر که باشد طبعش از مهمان ملول

هر کیم بولسه آنینک طبیعی قوناقدین اغر

ازوی آزرده خدا وهم رسول

آندین رنجور خدای تعالی دخی پیغمبر

مهمان روزی بخود می آورد

قوناق رزقنی اوزی بیرله کیلتوره دور

پس گناه میزبانرا می برد

صنکره قوناق صیلاغوچینینک گناهنی ایلته دور

مهمانرا ای پسر اعزاز کن

قوناقنی ای اوغل عزتلی قیل

گر بود کافر برو در باز کن

اگر بولسه ده کافر آنکا ایشکنی آچیق قیل

بنده کو خدمت مهمان کند

بر بنده کیم اول قوناق خدمتنی قیلسه

خویش را شایستهء رحمان کند

اوزینی خدای تعالینک رحمتیغه لایق قیلور

هر که مهمان را بروی تازه دید

هر کیم قوناقنی اچیق یوز بیرله کورسه

از خدا الطاف بی اندازه دید

خدای تعالیدین اولچاوسیز مهربانچیلیق کورور

در بیان دور بودن از تکلف تکلفدین براق بولماق بیانیده

از تکلف دور باش ای میزبان

تکلفدین براق بول ای قوناق صیلاغوچی

تا برای سودت از مهمان

تاینکه اغرلی بولماسون سنکا قوناقدین

هست مهمان از عطاهای کریم

باردور قوناق خدای تعالینک عطالریدین
یعنی الله تعالینک احسانلریدین

هر که رو پنهان شود باشد لئیم

هر کیم آندین یاشرونسه یعنی قوناقدین
قاچوب قالسه لئیم بولور

بی خبر بر خوان کس مهمان مشو

خبرسیز یعنی اوندالمایچه کشینینک سفره سیغه قوناق بولمه

مهمانت گر رسد پنهان مشو

سنکا قوناق اگر ایرشسه یعنی کیلسه یاشرون بولمه

نان بده بر جایعان بهر خدای | تا دهندت در بهشت عدن جای

ایکمکنی بیر آچلارغه خدای تعالی اوچون | تاینکه بیرورلر سکا عدن اوجماغنده اورنی

هرکه مهمانرا گرامی میکند | کوششی در نیکنامی میکند

هرکیم قوناقنی حرمتلی قیلسه | جنتنی ایذکو اسمده قیلور

هرکه مهمانت شود از خاص وعام | پیش او می‌باید آوردن طعام

هرکیم سکا قوناق بولسه خاصدن دمی عامدن | آنك آلدیده کیرك کیلتورمك طعامنی

آنچه داری اندك و بیش ای پسر | برد باید پیش درویش ای پسر

اول برسه‌نی تونسانك آزیا کوب ای اوغل | ایلتمك کیرك درویش آلدیده ای اوغل

بر تن عریان که پوشد جامهٔ | حق دهد اور از رحمت نامهٔ

یالانغاچ تنکا کیم کیورتسه کیومی | خدای تعالی بیرور آنکا رحمتدن برنامه‌نی

هرکه ثوبی بر تن عاری دهد | در دو عالم ایزدش یاری دهد

هرکیم برکیومنی یالانغاچ تنکا بیرسه | ایکی عالمده خدای تعالی آنکا یاردم بیرور

گر برآری حاجت محتاج را | برسر از اقبال یابی تاج را

اگر چیقارسنك محتاجنك حاجتنی | باشنه ایذکو بختدن تاپارسن تاجنی

هرکه باشد او ز دولت بختیار | خیر ورزد در نهان وآشکار

هرکیم بولسه اول دولتدن بختلی | ایذکولکنی عادت قیلور آولاقده دمی آشکاره‌ده

ای پسر هرگز مخور نان بخیل | کم نشین در عمر بر خوان بخیل

ای اوغل اصلا اشامه خاران‌نك ایکمکنی | کیم اولتور یعنی اصلا اولتورمه عمرنکده خاران‌نك

نان ممسك جمله رنجست وعنا | میشود نان سخی نور وصفا

خاران‌نك ایکمکی بارچه محنت دور دمی مشقتدور | بولور بومردنك ایکمکی نور دمی صفا

تا ابجو

تا نخواندت نخوان کس مرو | ورپی مردار چون کرکس مرو
مادامیکه اوندامسنك کشینك سراینه بارمه | اولکسه آرتوندن بورکوت کبی بارمه

چشم نیکی از خسیس دون مدار | سقف ویران را نوبی استون مدار
خسیسلق ایبدنی ربون بولغوچی خسیسدن توتمه | خراب بوعان تورشامی تراکسز توتمه

کر کنی خیری تو آن را سود مبین | هرچه بینی نیك بین و بد مبین
اکر قیلسانك خیری سن آی اوریکدن کورمه | هر بر سعی کورساڭ یخشی کور یاور قارامه

علامت احمق

سه علامت دارکه در احمق بود | اولا غافل زیاد حق بود
اوچ علامت بیل کیم احمقده بولور | اول غافل الله تعالی دکرندن بولور

خفتن بسیار عادت باشدش | کاهلی اندر عبادت باشدش
کوب اینمك آنك عادتی بولور | یالقاولق عبادتده بولور

یکدمی از یاد حق غافل مباش | ای پسر چون احمقان غافل مباش
برکه صولو الله تعالی دکرندن غافل بولمه | ای اوغل احمقلر کبی غافل بولمه

هرکه او از یاد حق غافل بود | از حماقت در ره باطل بود
هرکیم اول الله تعالی دکرندن غافل بولسه | احمقلقدن باطل یولده بولور

هیچ از فرمان حق گردن متاب | تو ردام آزاده را دامن متاب
اصلا الله تعالی بیورغندن موینی قایرمه | توزاق یعنی حیله او چون طوغری کشینك ایاککی

باطلی را ای پسر گردن منه | نقد مردانرا بهر کودن مده
باطلغه ای اوغل موین قویمه | ایر کشینك آقچه‌سی یعنی آلارنك اسراری هر احمق نادانغه بیرمه

در قضای آسمانی دم مزن   هر کسی را پیش بین وکم مزن
الله تعالی قضاسینه هولو اورمه   هر کشیس آرتق کورکیم اورمه یعنی کیم کورمه
دست خودرا سوی نامحرم میار   جانب مال یتیمان هم میار
اوزینگنك قوللنی نامحرم طرفیه کیلتورمه   یتیملرنك مالی طرفیه یمه کیلتورمه
تاشوی آزاد ومقبل ای عزیز   بی طمع میباش اگر داری تمیز
تابکه بولورسن آزاد دهی مقبول ای عزیزلو   طمع‌سز بول اگر توتسانك عقل وتمیزنی
تاتوانی راز بامردم مگوی   ور توانی نیز باهمدم مگوی
قوتنك یتکانچه سرنی کشیکا ایتمه   اگر قوتسنك بنسه یمه ایمداشکاده ایتمه

علامت فاسق

هست فاسق‌راسه خصلت دربهاد   باشد اول دردلش حب فساد
باردور فاسقنك اوج خصلت دانسه   بولور اوّل آنك کونکلنده بوزقلقنی سومك
مزفتش آزردن خلق خداست   دور دارد خویشرا ازراه راست
آنك هنری خدای تعالی نك خلوقلری رنجتمك   یراق توتار اوزنی . طوغری یولدن

علامت شقاوت (باوزلق علامتی)

هست ظاهر سه علامت در شقی   میخورد دائم حرام از احمقی
باردور آشکاره اوج علامت باور کشیده   آشیدور همیشه حرامنی احمقلقدن
بی طهارت باشد وبیگاه خیز   هم زاهل علم باشد درگریز
طهارتسز بولور دهی بوقیدن صونك توروجی   یمه علم اهلدن بولور قاچماقده
باطهارت باش وپاکی پیشه کن   ور عذاب گورهم اندیشه کن
طهارت برله بول دهی پاکلکنی هنر قیل   قبر عذابندن یمه اویلامقنی قیل دهی اوبله

ای پسر

ای پسر مگریز از اهل علوم
ای اوغل قاچمه علم اهلندن

تا نسوزد مر ترا نار سموم
تا ینکه کویدورمسون سنی سموم اوتی

تا توانی هیچ کس را بد مگوی
قوتنك یتکانچه هیچ کشیسی یاوردیب ایتمه

پیش مردم هم زیاب خود مگوی
کشی آلدنده بمه اوز یاسلکنی یعنی مذمتکنی ایتمه

معرفت داری گره بر زر مبند
معرفتنی نوسانك توتوسی آلتونغه تاغلامه

چون رسد مهمان برویش در مبند
مهمان ایرشسه قوناق آنك یوزینه ایشنك تاغلامه

در علامت بخیلان

سه علامت ظاهر آمد در بخیل
اوچ علامت آشکاره کیلدی خارانده

با تو گویم یاد گیرش ای خلیل
سنگا اینیم ایسده توت آنی ای دوست

اولا از سائلان ترسان بود
اول سائللردن قورقغوچی بولور

وز بلای جوع هم لرزان بود
آچلق بلاسیدن بمه تیراکوچی بولور

چون رسد در ره بخویش و آشنا
مهمان ایرشسه یولده قرداشغه دمی دوستغه

بگذرد چون باد وگوید مرحبا
اوتار ییلکنی ایتور مرحبا دیب

سود از مالش کسی را فائده
بولماس آنك مالیدین بر کشکاده فائده

کم رسد با کس زخوانش مائده
کم ایرشور کشکانك سرایندن دسترخان

در بیان طلب حاجات (حاجتلری ایستمك بیانده)

حاجت خود را مجوی از زشت روی
اوزیکنك حاجتکنی ایسته چتق یوزلیدن

آنکه دارد روی خوب از وی بجوی
اول کیم توتسه کورکام و آچق یوزنی آندن ایسته

مؤمنی را با تو چون افتاد کار
بر مؤمن‌نك منكا تیان توشسه ایشی

تا توانی حاجت او را برار
قوتنك یتکانچه آنك حاجتنی چیقار

حاجت خود را جز از سلطان مخواه
اوزینك حاجتینی پادشاهدن باشقه‌دن تیلامه

چون بخواهی پاوت از دربان مخواه
مجال تیلاسنك تاپماقنی قراولچیدن تیلامه

از وفات دشمنان شادی مکن
دشمنلرنك اولگندن شادلق قیلمه

ارکسی پیش کسی زاری مکن
کشیدن کشی آلدیده زارلقنی قیلمه

با قناعت ساز دائم ای پسر
قناعت برله توروك یعنی قناعت قیلغوچی بول همیشه ای اوغل

کرچه هیچ از فقر نبود تلخ‌تر
اگرچه هیچ نرسه فقیرلکدن بولمسه‌ده آچیراق

هر سحر برخیز واستغفار کن
هر سحر وقتنده طور دهی استغفار قیل

فرصتی اکنون که داری کار کن
فرصتنی ایندی کیم توتاسن اش قیل یعنی عمل قیل

همنشین خویش را غیبت مکن
اوزینك اولتورداشیکنی غیبت قیلمه

غیر شیطان برکسی لعنت مکن
شیطاندن باشقه برکشیگه لعنت قیلمه

چون شود هر روز در عالم پدید
نچان برلسه هر کون دنیاده ینکا

از کناهان توبه میباید کزید
کناهلردن توبه‌نی کیرك اختیار ایتمك

هرکه را ترسی نباشد از خدا
هر کیمنك قورقماغی بولماسه الله‌تعالی‌دن

حق بترساند زهر چیزی ورا
خدای تعالی قورقتور هر نرسه‌دن آنی

تا توانی حاجت مسکین برار
توانك یتکانچه مسکین‌نك حاجتنی چیقار

تا برارد حاجت‌را کردکار
تاکه چیقاروریسك حاجتنکنی خدای‌تعالی

هست مالت هرچه دردست ربیت
باردور مالنك نارچه‌سی اوچده امانت

کر بمیرد از تو باشد زاریت
اگر فانیسه‌سیدن بولور سکارلاق یعنی اولکمك

عاریت را باز میباید سپرد
امانتنی ینه کیرك تابشرمق

هیچ کس دیدی که‌زرباد وپش برد
هیچ کشینی کوردیکمو کیم التونی اوری‌برله برکا

حاصل از دنیا چه باشد ای امین
فائده دنیادن نه اولور ای ایمن کیمسه

هرچه دادی در ره حق آن تست
هر نه کیم ویردك خدای تعالی یولنده اول سنکدر

هرکه با اندك زحق راضی شود
هر کیم آز نعمت ایله خدای تعالیدن راضی اولسه

هست دنیا بر مثال قنطره
بللدر دنیا کوپری اوخشاتلی

هرکه سازد بر سر پل خانه
هر کیم کوپری باشنده یورطی

هست مؤمن را غنا رنج و عنا
باردور مؤمنکا بایلق رنج دخی مشقت

فقر و درویشی شفای مؤمن است
فقیرلك دخی درویشلك مؤمنك شفاسیدور

مال و اولاد بمعنی دشمنند
مالك دخی اولادلك معنایوریلن دشمنلردور

انما اموالکم را یاد گیر
انما اموالکم واولادکم فتنة آیتنی اسلده توت

مرد ره را بود دنیا سود نیست
یول ارینه دنیانك بارلغی فائده ایمسدور

نه کز کرباس و یك پاره زمین
طوقوز آرشون بوز دخی بر آز یر

هرچه ماند از تو بلای جان تست
هر نه قالسه سندن سنك جانك بلاسیدور

حاجت اورا خدای قاضی شود
آنك حاجتنی خدای تعالی اونکوچی بولور

بگذر از وی زانکه داری رو بره
اوت آندن آنکحون کیم تونانس یوری یولده

نیست او عاقل بود دیوانه
توکلدور اول عقللی بولور دیوانه

از خدا نبود روا جستن غنا
خدای تعالیدن دورست بولماس ایستمك بایلقنی

زانکه اندر وی صفای مؤمن است
انکحون کیم اندا مؤمنك صافلغی یعنی مرادی

گرچه نزدیك تو چشم روشنند
اگرچه سنك قاتکده یاقتی کوزلر دورلر

مال و ملك این جهان را باد گیر
بو دنیانك مالی دخی ملکی یل طوت یعنی
بیلکی حسابلکیم تیز اونکوچیدور

هر کرش اندیشه از نا بود نیست
اصلا آنك حاجتی بولمغادن یوقدر

هرکه را از صدق دل صافی بود
هر کیمنك کوکلی صدقدن صاف یعنی نورلی بولسه
خرقه ولقمه اورا کافی بود
ایسکی کیوم دمی برلقمه آنکا یتاچك بولور

آنکه دربند زیادت میشود
اول کیم آرتورمق بعاوبده یعنی قصدنده بولور
دور از اهل سعادت میشود
یراق سعادت اهلندن بولور

بندگانِ حق که جان را باختند
الله تعالی نك بنده لری جانی اوینادیلر
اسب همت تاثریا تاختند
همت آتنی ثریا بولغریغاچه چاپدیلر

تانیاری دره حق آنچه هست
کیلتورمادیچه خدای تعالی یولنده اول نرسه
آنچه میباید کجا آید بدست
اول نرسه کیم کیرککدور قچان کیلور قولغه
ی کیم بار دور یعنی بار مالنکی صدقه قیلمیچه

در سخا کوش ای برادر در سخا
یومارتلقده جهت قیل ای قرنداش یومارتلقده
تا بیابی از بس شدت رخا
تاینکه تاپارسن تاپیلقدن صونك کینکلکنی

باش پوسته جوانمردای اخی
بول توتلش ‌… جومارد ای قرنداش
راست نبود دوزخی هرکز سخی
آنکه دین کیم بولماس جهنملك اصلا جومارد

در رخ مرد سخی نور وصفاست
جومارد ایرنك یکاعنده نور دمی صادور
زانکه در جنت قرینش مصطفی است
آنکه دین کیم جنتده آنك یولداشی مصطفی علیه السلام

حق تعالی بردر جنت نوشت
خدای تعالی جنت ایشکینه یازدی
اینکه جای اسخیا باشد بهشت
بوکیم یومارتلر اوری بولور اوجماخ

اسخیارا با جهنم کار نیست
یومارتلرنك جهنم برله اشی یوقدور یعنی
جهنمکا داخل اولماسلر
جای ممسك جز میان نار نیست
صاران نك اورنی جهنم اورتاسیدن باشقه
یوقدور

پیشهء اهل بخل تلبیس‌دان
صرانلق اهلینک هنری آلداماق دیب بیل
در جحیمش همدم ابلیس‌دان
جهنمده ای ابلیس بولداشی دیب بیل

هیچ ممسک ننگرد سوی بهشت
هیچ ده صاران قارامس جنت طرفینه یعنی جنتکا
بلکه با او کم رسد بوی بهشت
بلکیم انکا کیم ا وشور یعنی اصلا ایرشمس جنت ایسی

آنکه میخواهد مرو برا سقر
اول نرسه کیم اوفرلر یعنی امنورلر آنکا سقر دیب
اهل کبر و بخل را باشد مقر
کبر اهلینه دمی صاراتلق اهلینه بولور قرار قیلاچق

ای پسر در مردمی مشهور باش
ای اوغل ایرلکله شهرتلی بول
از بخیلی وز تکبر دور باش
صاراتلقدن دمی تکبرلکدن یراق بولور

با سخا باش و تواضع پیشه گیر
بومارد بول دمی توباتچلکنی هنر توت
تا شود روی دلت بدر منیر
تاکه بولور کونکلنک یوزی یاقتور عوجی آی

در بیان صفت شیطان

چار خصلت فعل شیطانی بود
دورت اش شیطان فعلی بولور
داند اینها هرکه رحمانی بود
بیلور بولارنی هرکیم رحمانی بولسه

عطسهء مردم چو بگذشت از یکی
کشینک توچکرمکی مجاز اونسه بردن
باشد آن از فعل شیطان بیشکی
بولور اول توچکرمک شیطان فعلیدن شکسز

خون بینی نیز از شیطان بود
بورون قانی دمی بورون قانامق بیله شیطاندن بولور
آنکه ظاهر دشمن انسان بود
اول شیطان کیم کشینک ظاهر دشمنی بولور

خامیازه فعل شیطانست و قی
ایسنمک شیطان فعلیدور دمی قوصمق
ای پسر ایمن مباش از مکر وی
ای اوغل ایمن بولمه آننک مکرندن

در صفت اهل نفاق

دور باش ای خواجه ازاهل نفاق
براق بول ای خواجه نفاق اهلیدن
در جهنم دان منافق را وثاق
جهنمده دیب بیل منافقده اورنینی

سه علامت در منافق ظاهرست
اوچ علامت منافقده ظاهر دور
زان سبب مقهور قهر قاهرست
شول سببدین قاهر بولغوچی الله تعالی نینگ قهر صفتی بیرله قهرلنمشدور

وعده های او همه باشد خلاف
آنینگ وعده لری بارچه سی بولور خلاف
قول او نبود بغیر از کذب ولاف
آنینگ سوزی بولماس یالغاندین باشقه دمی لافدین باشقه

مؤمنان را کم اعانت میکند
مؤمنلرکا آز یاردم قیله دور
هم امانت را خیانت میکند
یمه امانتکا خیانت قیله دور

نیست در وعده منافق را وفا
یوقدور وعده ده منافقنینگ وفاسی
زان نباشد در رخش نور وصفا
انینگ اوچون بولماس یوزیده نور دمی صافلیق

تا نپنداری منافق را امین
اننه کمان قیلمه منافقنی اشانچلی دیب
نیست بادا تخمش از روی زمین
یوق بولسون آنینگ اورلیغی ییر یوزیدین

از منافق ای پسر پرهیز کن
منافقدین ای اوغل صاقلان
تیغ را از بهر قتلش تیز کن
قلیچنی آی اولتورمک اوچون اوتکیر قیل

با منافق هرکه همره میشود
منافق بیرله هرکیم یولداش بولسه
منزل او در تک چه میشود
آنینگ اورنی قویی توبیده بوله دور

در علامت تقوی

سه علامت باشد اندر متقی
اوچ علامت بولور تقوا قیلغوچیده
کی بود نسبت تقی را با شقی
نیتاک بولور تقوا قیلغوچینینگ نسبتی یاوزغه

برحذر باش ای تقی از یار بد | تا نیندازد ترا در کار بد
صاقلانغل اوز یمان یولدشدن ای تقوا قیلغوچی باور | تا اینکه صالماسون سنی یاوز ایشکا
کم رود دیگر دروغش بر زبان | وز طریق کذب باشد برکران
آز کبنار ایکنچی آنک یالغانی تیلگا | یالغان یولدن بولور برچیته
از حلال پاک کم گیرند کام | تا نیفتد اهل تقوی در حرام
پاک حلالدن آز آلورلر مقصودنی | توشمسون اوچون تقوا اهلی حرامغه

در علامت اهل بهشت

هرکه را باشد سه خصلت در سرشت | باشد آن کس بیشک از اهل بهشت
هر کیمنک بولسه اوچ ایش طبیعتده | بولور اول کشی شکسز جنت اهلیدن
شکر در نعما وصبر اندر بلا | میدهد آیینهء دل را جلا
شکر قیلماق نعمتلرده دهی صبر قیلماق بلاده | بیره دور کونکل کوزکیسنه یاقتلقنی
هرکه مستغفر بود اندر گناه | حق زنار دوزخش دارد نگاه
هرکیم استغفار وتوبه قیلغوچی بولسه گناهده | خدای تعالی آنی جهنم اوتیدن تونار صاقلاب
معصیت را هرکه پی در پی کند | ایزدش از اهل جنت کی کند
گناهنی هرکیم پی در پی قیلسه | خدای تعالی آنی جنت اهلیدن قچان قیلور
هرکه ترسد از گناه خویشتن | خواهد او عذر گناه خویشتن
هرکیم قورقسه اوزینک گناهیدن | تلار اول اوزینک گناهینک عذرینی
ای پسر دائم باستغفار باش | وز بدان ومفسدان بیزار باش
ای اوغل همیشه توبه برله بول | یامانلردین دهی مفسدلردین بیزار بول

در فضیلت صدقه دادن بدست خویش

گر کنی خیری بدست خویش کن
اکر قیلسانك برایك کونکلی اوز قولنك برا مقبل

خیر خودرا وقف هر درویش کن
اوزینکنك خیریکنی هر درویشکا وقف قیل

یکدرم کان را بدست خود دهند
بر درهم کیم آنی اوز قولی برله بیرورلر

به بود آن کز پی او صد دهند
ارتق بولور آندن کیم آنك صونکیده یوز درهم بیرورلر

گر ببخشی خود یکی خرمای تر
اکر باغشلاسانك اوزنك بر یوش خرمانی

بهتر از بعد تو صد مثقال زر
آرتق بولور سندن صونك یوز مثقال آلتوندن

هر چه بخشیدی مکن بآن رجوع
هر نرسه احسان قیلسانك قیلمه آنك اوزره رجوعنی یعنی احسان قیلغان نرسنی قایتوب آلمه

گر زپا افتادهٔ از دست جوع
اکر چه ایاقین توشکان بولسانکده یعنی یقلغان بولسانکده آچلق قولیدن

این بدان ماند که شخصی قی کند
اوشبو شونکا اوخشایدور کیم بر کشی قوصسه

باز میل خوردن آن قی کند
ینه میل قیلسه اول قوصقنی ییمکا

با پسر گر چیزیکه بخشد پدر
اوغلغه اکر بر نرسه کیم باغشلاسه آتا

میرسد گر باز گیرد زان پسر
ایرشه‌دور یعنی دورستدور اکر قایتوب آلسه اول

ای پسر شادی بمال و زر مجوی
ای اوغل شادلیقنی مال برله‌دهی آلتون برله ایسمه

آنچه کس را دادهٔ دیگر مگوی
اول نرسه‌نی کیم کیشیکا بیرسانك ایکنچی ایتمه

شادیِ دنیا سراسر غم بود
دنیانك شادلیقی باشدین ایاقغه یعنی بارچه‌سی قایغو بولور

سود اورا در عقب ماتم بود
آنك شادلیغینك آخرنده تیمك قایغوسی بولور

امر لا تفرح ز قرآن گوش دار
شادلانمه دیکان امرنی قرآندین ایشت

جای شادی نیست دنیا هوشدار
شادلیق اورنی توگلدور دنیا هوش توت

شاد مامارا ندارد دوست حق
شادلانغوچیلرنی دوست توتماس الله تعالی
این سخن دارم زاستادان سبق
بو سوزنی توتام بعنی آلدوم استادلردن سبق

در بیان نصایح میگوید

ای پسر با محنت وغم خوی کن
ای اوغل محنت برله دمی قایغو برله عادت قیل
روی دلرا جانب دلجوی کن
کوکل یوزنی کوکل ایستاکوچی طرفیغه قیل

گر فرح داری زفضل حق رواست
اکر شادلقنی توتسانک الله تعالی فضلیدن درستدور
لیک از دنیا فرح کردن خطاست
لیکن دنیادن شادلانمق خطادور

حزن واند وهست قوت بندگان
کویمک دغی قایغو مقدور بندهلرنیک آزوقی
غم شود یار فرح جویندگان
قایغو دولور آخرت شادلغنی ایستکوچیلرنیک یولداشی

هرکه را نبود بدل اندیشهٔ
هرکیمنک بولماسه کونکلده آخرت فکری
عاقبت برپای بیند تیشهٔ
آخر آیاقنه کورور آی بالطنی

از چه موجودی بیندش ای پسر
نی برسه اوچون بولدیلکس اوبله ای اوغل
هرکسی دارد غم خویش ای پسر
هرکسی توتادور اوزینک قایغوسنی ای اوغل

کرد ایزد مرترا از نیست هست
قیلدی الله تعالی سنی یوقدن بار
ازبرای آنکه باشی حق پرست
انلغوچکیم بولورسن خدای تعالی کا طاعتچی

تا تو باشی بندهٔ معبود باش
مادامکه سن بولهسن معبود حقیقی بولغان
الله تعالی کا خالص هیچو بنده بول
با حیا وباسخا وجود باش
اوبات برله دغی سخا وبوماردلق برله بول

مکذران درخواب وخورا بام را
اونکرمه یوقیده دغی اشامقده کوسری
زنده دار از ذکر صبح وشام را
تیرک توت ذکردن ایرتنی دغی کچهنی

تا فزاید قدر وجاهترا خدا
تایمله آرتورور قدرنك ومرتبه‌نكی خدا
روز وشب میباش دائم در دعا
کیچه کوندوز بول هیشه دعاده

تا شود عمرت زیاده در جهان
تایمکه بولور عمرنك آرتوق دنیاده
رونیکوی کن نیکوی در نهان
یاخشی بولسانك قیل یخشیلقی یاشرونده

تا نکاهد روزیت در روزکار
تایمکه آز بولماس رزقنك زمانه‌ده
معصیت کم کن بعلم زنهار
کناهنی آز قیل یعنی بر دمغیلمه دنیاده زنهار

هرکه رو در فسق ودر عصیان کند
هرکیم یوزنی فسقده دهی کناهده قیلسه
ایزد اندر رزق او نقصان کند
خدای تعالی آنك رزقنده کیملکی قیلور

کم شود روزی زگفتار دروغ
آز بولور رزق یالغان سوزدن
در سخن کذابرا نبود فروغ
سوزده یالغانچیغه بولماس رونق

فاقه آرد خواب بسیار ای پسر
فقیرلکنی کیلتورور کوب یوقی ای اوغل
خواب کم کن باش بیدار ای پسر
یوقنی آز قیل یعنی آز یوقله بول اویاو ای اوغل

هرکه در شب خواب عریان میکند
هرکیم کیچه‌ده یالنغاچ یوقنی قیلسه یعنی یالنغاچ یوقلسه
از نصیب خویش نقصان میکند
اوزینك نصیبنی کیملکی قیله‌دور

بول برپاهم فقیری آورد
آیاق اوره بول قیلماق بسه فقیرلکنی کیلتورور
آندوه بسیار پیری آورد
کوب غایغو قارنلقنی کیلتورور

در جنابت بد بود خوردن طعام
جنبلکده قباحت بولور طعام آشامق
ناپسند ست این بنزد خاص وعام
لایق توکلدور بو ایش خاصلر قاشنده دهی عاملر

ریزهٔ نان را مفکن زیر پای
ایکمك واچغی صالمه آیاق آستیغه
کر همی خواهی تو نعمت از خدای
اکر اوشبو تلاسانك سن نعمتنی خدای تعالی دن

خواب کم کن اول روز ای پسر
ار بوقاله کوریك اوسده ای اوغل
آخر روزت نیکو بود منام
کیک یك آخرینده یعنی بولماس یوقلق
اهل حکمت را نمی آید صواب
حکمت اهلینه کیلمیدور درست یعنی
حکمت اهللری قاشنده درست توکلدور
ای پسر هرکز مرو تنها سفر
ای اوغل اصلا بارمه یالغز سفرگا
دست را دررخ مزن شومست شوم
قولنی ینکاغنگه اورمه یعنی قولنی ینکاغغه ویورکا
قویوب یورایله آنکاطیاسق شوملدور مبارك ایمسدور
شب درآیینه نظر کردن خطاست
کیجه ده کوزگیگا قارامق خطادور
خانه کرتنها وتاریکت بود
یورط اکر یالغز دمی قارانغو بولسه
دست را کم زن تودر زیر زنخ
قولنی آراور یعنی برده اورمه ایاك استینه
یعنی ایاك استینه قویوب انکلطیاسه
چار پارا چون به بینی درقطار
دورت آیاقلی حیوانلرنی نچان کورسانك
قطارده یعنی ترسی آرتندن انکعسی ترلکی

نفسرا خوردن میاموز ای پسر
نفسکا آغامقنی اوکرتمه ای اوغل
پیشتراز شام خواب آمد حرام
آخشامدین اول یوقی کیلدی حرام یعنی حرام بولدی
درمیان آفتاب وسایه خواب
قویاش برله کولهکا آراسده یوقلامق
باشدت تنها سفر عین خطر
بولورسنکا یالغز سفر قیلماق هلاکلکنك اوری
استماع علم کن زاهل علوم
علمنی ایشت علم اهلندین
روز اکر بینی توروی خود رواست
کوندوز اکر کورسنك سن یوزنکنی درستدور
مونسی بایدکه نزد یکت بود
ایندآش کیرك کیم سنك قاشنکده بولور
نزد اهل حال سرد آمد چو یخ
حال اهلی قاشنده حالنی کیلدی یورکنی
درمیان شان نیابی زنهار
آلارنك آراسده کیلمه یعنی آلارنك
آراسندن اوتمه زنهار

شب مزن جاروب هر در خانه در
کیجه اورمه سوپورکنی اصلا اویده یعنی سپورمه اصلا کیجه یورطنی

خاك روبه هم مهان در زیر در
سپورمش چوپنی یمه قویمه ایشك آستیمه یعنی ایشك ارطیمه سپورلمش چوپنی جیوب قویمه

در بخوانی اب وأمت رابنام
اکر اوقسانك یعنی چاقرسانك آتنکنی دمی آنانکنی اسملری برله

نعمت حق بر تو میکردد حرام
خدای تعالی نك نعمتی سکا حرام بولور

کر بهر چوبی کنی دندان خلال
اکر هر نعاج برله قیبسانك تش آرالارنی

بی نواکردی واقی در زوال
فقیر بولورس دمی توشرس صعبلککا

دست رامز کز بخاك و کل مشوی
قولنی اصلا توفراق برله دمی بالچیق برله یومه

از برای دست شستن آب جوی
قول یوماق اوچون صوبنی ایسته

ای پسر بر آستان درمنشین
ای اوغل ایشك بوساغه سیمه اولتورمه

کم شود روزی زافعال چنین
ار بولور رزق اوشبونك کبی فعللردن

تکیه کم کن نیز در پهلوی در
طایانمانی آرقیل یمه ایشك بیکاغیمه

راس دائم ازچنین خصلت بدر
بول همیشه اوشبونك کبی خصلتنی برطرف

در خلاچه کر طهارت میکنی
ترد خانعده اکر طهارت قیلسانك

وقت خودرا دانکه غارت میکنی
اوزنکنك وقتنکنی بیل کیم غالمش قیلەسن

جامه رابر تن نشاید دوختن
کیومنی تنده یعنی کیکل کروی بار اسن تکمك

باید از مردان ادب آموختن
کبرك ایرلردن ادبنی اوکرنمك

کر بدامن پاك سازی روی خویش
اکر ایتاك برله پاك قیلسانك یوزنکنی

روزیت کم کردد ای درویش بیش
رزقنك آز بولور ای درویش آرتق

دیر رو بازار و بیرون آی زود
کچکوب یعنی صونک بارمار ارعه دمی طش کیل یعنی بازاردن چیق اوپنکا قایت بیر

ازبکه رفتن نیابی هیچ سود
ایرته بارمقدن تاپماس سن هیچ فائده نی

نیک نبود در کشی ار دم چراغ
یعنی بولماس اکر اولتور سانك صونوب چراغنی یعنی چراغنی اوروب سوندرمه

ره نیابد دود چراغ اندر دماغ
یول تیرمه چراغ توتونیمه میده یعنی چراغ توتونتی بورنکغه بیرمه

کم زن اندر ریش شانه مشترك
ار اورصقالده اورتاق طراقنی یعنی اورتاق طراق ایله صقال تارامه

آنکه خاص آن تو باشد خوشترك
اولکیم خاص اوزینکك بولسه یخشیراق

از گدایان بر مهای نان مخر
سائللردن ایکمك صنقلرنی صاتوب آلمه

زانکه می آرد فقیری ای پسر
آنکه اون کیم کیلتورور فقیرلکنی ای اوغل

دور کن ازخانه تار عنکبوت
یراق قیل اویدن اورمکوچ اویاسنی

باشد اندر ماندنش نقصان قوت
بولور آنی قویمافده رزقنك کیملکی

خرج را بیرون ز اندازه مکن
خراجاتنی اوبلودن طش قیلمه

ریش خشك خویش را شانه مکن
اوزینکك قوری صقالنکنی تارامه

دست رس در بشدت تنگی مکن
ایرسکوچی قول اکر بولسه سنك یعنی دوشنك بولسه طارلقنی قیلمه

چون توره واری ترهلنکی مکن
بورعه آت کبی برلسانك بولمه آقساقلقنی قیلمه

در بیان فوائد صبر

تا شوی در روزگار از صابران
تاینکه بولورسن زمانه ده صبر قیلغوچیلردن

زودمکن ار دیدن سختی کران
بوری قیلمه قاتیلقنی کورمکنی اغر

روی خود کرترش سازی از بلا
اورنکنك بوریکنی چنق قیسانك بلادن
خوب شرا از صابران مشمر هلا
اوزنکنی صبر قیلغوچیلردن سانمه البته

بی شکایت صبر تو باشد جمیل
شکایتسز سنك صبرنك بولور کورکام
یاد کسی کم کن شکایت از جلیل
کسیکا ارجیل یعنی برده قیلمه شکایتنی الله تعالی دن

در بلا وقتی که صابر نیستی
بلا وقتنده کیم صبر قیلغوچی بولماسنك
نزد اهل صدق شاکر نیستی
صدق اهلی قشنده شکر قیلغوچی توکل سن

گر نباشد فخر از درویشیت
اکر بولماسه ماقتانق فقیرلیکنکدن
کی باهل فقر باشد خویشیت
قجان فقرلك اهلی برله بولور قرینداش ودوستلغنك

گر همه جنبش بفرمان باشدت
اکر بار چه قیمیلداماکنك الله تعالی نك فرمانی برله بولسه
حرمت از خدمت فراوان باشدت
حرمتنك خدمتدن کوب بولور

گر نه گردی ای پسر گرد خلاف
اکر ایلانمه سنك ای اوغل خلاف تیکراسیده
اندکی ز ین تا در صبر لاف
آز سوزنی کیلسور سنکا صبرده لاف قیلماق

گر همیداری فرج را انتظار
اکر توتسانك شادلاینغه انتظارنی
در بلا سود بصبرت هیچ کار
بلا حالنده بولماس صبر برله سنکا هیچ ایش

بنده از خدمت بعقبی میرسد
بنده خدمتدن آخرت مرتبه سینه ایرشور
بلکه از حرمت بمولی میرسد
بلکیم حرمتدن خدای تعالی کا ایرشور

حرمتت در خدمت آرام دلست
حرمتنك خدمتده کونکل طنچلغیدور
هرکه خدمت کرد مرد مقبل ست
هرکیم خدمت قیلسه اقباللی ایردور

در بیان تجرید وتفرید

گر صفا می بایدت تجرید شو
اکر صافلق کیرك بولسه سنکا مجرد بول
گر خرد داری زاهل دید شو
اکر عقل توتسانك کورمك اهلیدن بول

ترك دعوی هست تجرید ای پسر
دعوای قویماق بولغوچیدور تجرید ای اوغل
اصل تجریدت وداع شهوتست
تجریدنگنك اصلی شهوتنی قویماقدور
کردهی یك باره شهوترا طلاق
اگر بیرسنك بربولی شهوتنگا طلاقنی
گر تو تجریدی ز موجودات امید
اگرسن کیسسانك موجودلاردن امیدنی
اعتمادت چون همه برحق بود
طایانماقنك تمام بارچهسی حق تعالی غه بولسه
ترك دنیا کن برای آخرت
دنیا قویماقنی قیل آخرت اوچون
گر بیابی از سعادت این مقام
اگر تاپسانك ایدکولکلدین بو اورنی یعنی
دنیا قویماق مرتبهسنی
گر ز عقبی دست شویی بهر حق
اگر آخرتدین قول یوسانك الله تعالی اوچون
رو مجرد باش ودائم فرد باش
بار مجرد بول دخی همیشه یالغز بول
گرد کبر و عجب و خودرایی مگرد
تکبرلك تیکراسده دخی عجب دخی اوزنی
کورمك تیکراسده ایلانمه

فهم کن معنی تفرید ای پسر
آنگلاغل تفرید معناسنی ای اوغل
بلکه کلی انقطاع لذتست
بلکیم لذتدن بالکلیة کیسلمکدور
آن زمان گردی تو در تفرید طاق
اول زمانده بولورسن تفریدده یالغز
آنکه از تفرید گردی مستفید
اول وقتده تفریددن بولورسن فائده آلغوچی
آن دمت تفرید جان مطلق بود
اول صورتده سنکا جان نك تفریدی مطلق بولور
وز بدن برکش لباس فاخرت
تندن حال ماقتانولی کیومنی
صاحب تجرید باشی والسلام
تجرید ایاسی بولورسن والسلام
وآنکه از تفرید گویندت سبق
اول وقتده تفریددن ایتورلر سنکا سبقنی
تا بهر ذرقی نشینی گرد باش
تا بیکه هر باش توبهسیده اولتورسانك توزان بول
قدر خود بشناس و هرجایی مگرد
اوز قدرینکنی طانی دخی هر اورنده یورمه

هرکه گرد کوره انکشت گذشت — جامه از دود سیاه و زشت گشت

هرکیم کومر اوجاغینک تیکراسندن اوتسه — کیومی توتوسی قره دخی قباحتلو اولور

وانکه با عطار میگردد قریب — او همی یابد ز بوی خوش نصیب

اول کیم خوش ایس صاتوجیغه یولسه یاقن — اول تابار خوش ایسدن اولشی

همنشین صالحان باش ای پسر — دور باش از رند و قلاش ای پسر

ایدکولر برله اولتورداش بول ای اوغل — براق بول عیاردن دخی کیسه کسودن ای اوغل

جانب ظالم مکن میل ای عزیز — ور کنی گردی از آن حیل ای عزیز

ظالم طرفینه میل قیلمه ای عزیزلو — اگر قیلسنک بولورسن اول گروهدن ای عزیز

روز اهل ظلم بگریز ای فقیر — تا نسوزی ز آتش تیز ای فقیر

بار ظلم اهلندن قاچ ای فقیر — تا یانمیه سن اونک اوتندن ای فقیر

صحبت ظالم بسان آتشست — زانکه ظلم آزار و تن را کشتنست

ظالمنک صحبتی اوت اوخشاشلیدور — انکچون کیم ظالم ظلم دخی آچولی تن اولدرمکدر

از حضور صالحان صالح شوی — ور نشینی با بدان طالح شوی

ایدکولرنک آلدنده حاضر بولغدن ایدکو بولورسن — اگر اولتورسانک یاورلر برله یاوز بولورسن

هرکه او با صالحان همدم شود — در حریم خاص حق محرم شود

هرکیم اول ایدکولر برله ایمداش بولسه — الله تعالینک خاص درگاهنده محرم بولور

ای پسر مگذار راه شرع را — اصل یابی گر بگیری فرع را

ای اوغل قویمه شریعت یولنی — اصلنی دخی توتی تابارسن اگر توتسانک بوتاقنی

از شریعت گر نهی بیرون قدم — در ضلالت افتی و رنج و الم

شریعتدن اگر قویسانک طشقری آیاقنی — ضلالتغه توشارسن دخی رنج و الم غا

هرکه در راه ضلالت میرود — وز ضلالت در بطالت میرود

هرکیم آزغنلق یولنده باره دور — آزغنلقدن شغل سزلککا باره دور یعنی مهمل بوله دور

حق طلب وزکار بطن دورباش — درسخا ومردمی مشهور باش
حقنی ایسته باطل اشدن یراق بول — برمارطلبده دهی ایربلده شهرتلی بول
هرکه نگزیند صراط مستقیم — در عذاب آخرت ماند مقیم
هرکیم اختیار قیلماسه طوغری یوسنی — آخرت عذابنده قالور دائم
دروه شیطان مرن کام ای اخی — نامه کردی خوار وبدنام ای اخی
شیطان یولیده اورمه ادیمنی ای قرنداش — [illegible] خور قیلدینگ یاوز اسمی ای قرنداش
هرکه در راه حقیقت سالکست — روز وشب خائف زقهر مالکست
هرکیم حقیقت یولیده یورگوچیدور — کیچه کوندوز قورقوچیدور مالکنینگ قهریدین
برخلاف نفس کن کار ای پسر — تابیفتی خوار در نار ای پسر
نفسنگ خلافنه قیل اشنی ای اوغل — تاکه توشمسین خور بولوب اوتغه ای اوغل

در بیان صفت عقلا

چارچیزست از درامیهای حق — عقل سی آنکس که کرد این سبق
دورت نرسه دور الله تعالی نینگ کرامتیدین — عقلسیز اول کشی کیم آلور بو سبقنی
اول آن با دیده اشد راست روی — با سخای نفس باشد تازه روی
اول اول بولورکیم بولور راست اسکوچی — نفسنینگ سخاوتی برله بولور آچق یوزلی
بعد ازان حفظ امانت باشدش — هم بدور پاك ازخیانت باشدش
آندین صونگ امانت صاقلامق بولور آنینگ — ینه کوزی پاك خیانتدین بولور آنینگ
هرکه را حق داده باشد این چهار — باشد آنکس مؤمن پرهیزکار
هرکیمگا الله تعالی بیرگان بولسه بو دورتنی — بولور اول کشی مؤمن گناهدین صاقلانوچی
یاربد باشد زیانکار ای پسر — تو طمع زان یار بردار ای پسر
یاوز دوست بولور زیانلی ای اوغل — سن طمعنی اول دوستدین کوتار ای اوغل
هرکه میکوید بدیهای توفاش — دوست مشمارش بدو همدم مباش
هرکیم ایتسه سننگ یاوزلقلارینگنی آشکاره — دوست صانمه ای اینگ برله موافق بولمه

دوستی مرد زن مکن با باده خوار
دوستلغی اصلا قیلمه شراب ایچکوچی برله
از چنان کس خویشتن را دور دار
اوشانداق کیشیدن اوزنکنی ییراق توت

منعمی کو میکند منع زکات
دولتلی کیمسه اگر منع قیلسه یعنی بیر مستحق کاسی
دور ازوی باش تا داری حیات
ییراق بول آندن مادامکه تیرک بولسانک

دور باش زانکس که خواهد از تو سود
ییراق بول اول کشیدن کیم سیلار سیندن ربانی
گر سر خود بر قدمهای تو سود
اگر باشنی سینک آیاقلارنکغه سورسه ده

ای پسر از سود خوران دور شو
ای اوغل ربا آشاغوچیلاردن ییراق بول
خصم ایشان شد خدای دور باش
الاردینک خصمی بولدی دور صاقچوچی خدای تعالی

آنکه از مردم همی گیرد ربا
اول کیم کشیدن آلادور ربانی
زینهار اورا مگویی مرحبا
زنهار آنکا ایتمه مرحبا دیب

بر سر بالین بیماران گذر
سرخاو بیرلنک باشیغه بارغیل اوت یعنی
سرخاو بولغان کشیلرنک حالی صورارغه بار
زانکه هست این سنت خیر البشر
اندین کیم بولورچیدور بوایش آدمیلرنک
ایزگی راکینک سی

تا توانی تشنه را سیراب کن
قولدینک کیلسه سوساغوچینی صوغه توق قیل
در مجالس خدمت اصحاب کن
مجلسلرده بولداشلرنک خدمتنی قیل

خاطر ایتام را دریاب نیز
یتیملرنک کونکلینی تاب یمه
تا ترا پیوسته دارد حق عزیز
تا سینی همیشه توتار خدای تعالی عزیز

چون شود گریان یتیمی با کهان
قچان بولسه یغلاغوچی بیر یتیم آنکسزدن
عرش حق در جنبش آید آنزمان
الله تعالینک عرشی تبرانمککه کیلور اول زمانده

چون یتیمی را کسی گریان کند
قچان بیر یتیمنی بیرکسی یغلاغوچی قیلسه
مالک اندر آتشش بریان کند
مالک آنی اوتده کباب قیلور

آنکه خندان یتیمی خسته را
اول کیم کولدورسه خسته یتیمنی
باز یابد جنت در بسته را
آچیق تاپار ایشکی باغلانغان جنتنی

هرکه اسرارت کند فاش ای پسر
هرکیم سنك سرلرنکنی فاش قیلسه ای اوغل

از چنان کس دور میباش ای پسر
اوشانداق کشیدن ییراق بول ای اوغل

در جوانی دار پیرانرا عزیز
یگتلکده توت قارتلارنی عزیزلاب

تا عزیز دیگران باشی تو نیز
تاکه ایکنچیلرکا عزیز بولورسن سن یمه

بر ضعیفان کن تماشایی سراسر
ضعیفلرکا اکر تماشا سالسانك نشنیده

زانکه رحمتهای خوب اولیاست
ایلکورنیو ولیلرنیك بخشی عادتیدندور

بر سر سیری مخور هرکز طعام
طوقلق اوستیده آشامه اصلا طعامنی

تا نمرد در برت دل ای غلام
تاکه اولمیسون سنکده کونکل ای یکت

علت مردم زبس خوردن بود
کشینیك سرقاوی کوب اشدهکی بولور

خوردن در تخم بیماری بود
کوب یامق آغرونك اورلغی بولور

راحتی نبود حسود شوم را
بر راحتده بولماس شوم حسد قیلغوچیغه

کاذب بدبخت را نبود وفا
یاوز بختلی یالغانچیغه بولماس وفا

توبه با بد خوکجا محکم بود
یاوز خلقلیغنیك توبهسی قیان محکم بولور

مر بخیلانرا مروت کم بود
ساراملارنیك مروتی آز بولور

مر منافقرا تو دشمن دار بس
منافقلرنی سن دشمن توتغوچی بول

از وی و از فعل او بیزار باش
آنی دین آنك فعلیدن بیزار کوچی بول

تا شود دین تو صافی چون زلال
تاکه بولورسنك دینك صافی تاتلی صوکبی

پس دائم طالب قوت حلال
بول همیشه ایسنه کوچی حلال طعامنی

وانکه باشد دربی قوت حرام
اول کیم بولسه حرام طعام ایزیده یعنی قصدیده

در تن او دل همی میرد تمام
آنینك تنیده کونکل اولهدور بوتنلای

در بیان صفه رحم

رو بر پرسیدن خویشان خویش
بارسن صوراغه اوزینك قرنداشلرینکنی

تاکه گردد مدت عمر تو بیش
تاکیم بولور سنك عمرنکنك مدتی آرتیق

بیگمان نقصان پذیرد عمر او
شکسز کیمسکنی قصور قیلور یعنی کیمه راك عمری

هر که او ترک اقارب میکند
هرکیم اول یاقینلری یعنی قرینداشلاری ترک قیلسه

گرچه خویشان تو باشند از بدان
اگرچه سنک قرینداشلرنک بولسه‌لر یامانلاردن

هر که او از خویش خود بیگانه شد
هرکیم اول اوزینک قرینداشیدین یات بولسه
یعنی قرینداشلیقنی کیسوب یاتلیق قیلمادین بولسه

چیست مردی ای پسر بشنو بدان
نی نرسه‌دور ایرلك ای اوغل ایشت بیل

عذر خواهد مرد بیش از معصیت
عذر تیلار ایر بولغان کشی گناهدین اول

آنکه کار نیک مردان میکند
اولکیم ایزکو ایرلرنک ایشی قیلور

هر که او باشد ز مردان خدا
هرکیم اول بولسه الله تعالی ایرلریدین

ای پسر در صحبت مردان در آی
ای اوغل ایرلر صحبتینه کیر

هر که از مردان حق دارد نشان
هرکیم الله تعالی ایرلریدین توتسه علامتی

چون نخواهد مرد خصمان را هلاک
تیلامسه ایر دشمنلرغه هلاکلکنی

هر که بگرداند ز خویشاوند رو
هرکیم دونلرسه قرینداشلردن یوزنی

جسم خود قوت عقارب میکند
اوز تنینی چایانلارغه آزوق قیلغه‌دور

بهتر از قطع رحم چیزی مدان
یامانراق قرینداشدین کیسمکلکنی هیچ نرسه بیلمه

باش از رب بدان اساده خشت
آنك اسمی سوراق دوریدین حکایت ومثل بولدی

اوّلا ترسیدن از حق در نهان
قورقماق خدای تعالی دین یاشرونده یعنی آولاده

باشدش طاعت بیش از معصیت
بولور آنك طاعتی آرتق گناهدن

با ضعیفان لطف و احسان میکند
ضعیفلرکا مهربانچلق دخی احسان قیلور

باشد اندر تنگ دستی باسخا
بولور تارقوللقده یعنی فقیرلکده یومارد

تا ضرر هرگز نیابی از خدای
تا یتکه ضرر واسعالر نی تیرسین خدای تعالی قصیدین

نگذراند عیب دشمن بر زبان
اونکارمس دشمن عیبنی تیلکاغه دشمن عیبنی سوزلامس

ور غم مردم شود اندوه ناک
کشینك قایغوسیدین بولور قایغولی

می

می نجوید مرد انصاف از کسی
ایستمس ایر عدللکنی کشیدن

گر رسد ظلم وجفا با او بسی
اگر ایرشسده ظلم دخی جفا آنگا کوب

هرکه پا اندر ره مردان نهاد
هرکیم آیاقنی ایرنارنک بولینه قویسه

کی رود هرگز بدنبال مراد
نچان کیتار یعنی کیتمس اصلا نفس مرادی آرتیدن

ای پسر ترك مراد خویش گیر
ای اوغل اوزنکنک مرادنکنی قویماقنی توت
یعنی اوّل نفسنک مقصودنی قوی

وانگهی راه سلامت پیش گیر
آندن صونك سلامت یولنی آلده توت
یعنی سلامتلك یولیغه کیر

در بیان فقر میگوید

فقررا میدان چه باشد ای پسر
فقیرلکنی بیل نی نرسه بولور ای اوغل

با توگویم گر نداری زان خبر
سنگا ایتیم اگر تو تماسانك آندن خبرنی

گرچه باشد بی نوا در زیر دلق
اگرچه بولسه‌ده فقیر ایسکی کیوم آستنده

خویش را منعم نماید پیش خلق
اوزنی دولتلی کورساتور خلقلر آلدنده

گُرُسْنه باشد دم از سیری زند
آچ بولسه صولونی طوقلقدن اورور یعنی طوق دیرور

دوستی با دشمنان خود کند
دوستلقنی اوزینك دشمنلری برله قیلور

گرچه باشد لاغر و زار وضعیف
اگرچه بولسه‌ده آرق دخی زار دخی ضعیف

وقت طاعت کم نباشد از حریف
عبادت وقتنده کیم بولماس قوتلیدن

چون دل پُر دارد ودست تهی
نچان طولی کوکلنی توتادور بوش قولنی

مینماید در ترازو وقر بهی
کورینه‌دور اولچاوده سیمزلکنی

ای پسر خود را بدرویشان سپار
ای اوغل اوزنکنی درویشلرگا طاپشر

تا نگه دارت بود پروردگار
تاینکه سنی صاقلاغوچی بولور الله تعالی

با فقیران هرکه همدم میشود
فقیرلر برله هرکیم ایبداش بولسه

در سرای خُلد محرم میشود
جنت سرایده محرم بولور

در بیان انتباه از غفلت گوید

از خدای خویشتن غافل مباش
اوزنکنك خدانکدن غافل بولمه یعنی همیشه آنك ذکری برله مشغول بول
غافلانه درره باطل مباش
غافللرکبی شیطان یولنده بولمه

جای گریه است این جهان دروی مخند
یغلامق اورنیدور بودنیا آنده کولمه
چشم عبرت بر کشا و لب ببند
عبرت کوزنی آچ ایرنتی باغلا

همچو مور از حرص هر سویی مرو
قرمصقه کبی حرصدن هر طرفقه بارمه
پند ناصح را بگوش جان شنو
نصیحت قیلغوچینك اوکتنی جان قولاغی برله ایشت

ای پسر کودك نهٔ بازی مکن
ای اوغل صبی ایمس سن اوینامه
کار با شیطان بانبازی مکن
اشنی شیطانغه اورتاقلق برله قیلمه

نفس بد را در گنه یاری مده
یاوز نفسکا گناهده یاردمنی بیرمه
عمر بر باد از تبهٔ کاری مده
عمرنی یلکا بوزوق اشدین بیرمه

هر کجا تهمت بود آنجا مرو
هر قایده تهمت بولسه اول اورنغه بارمه
راه حق را همچو نابینا مرو
حق یولغه صوقر کبی بارمه

دشمنی داری از و ایمن مباش
بر دشمنی توتسانك آندن ایمن بولمه
زیر سقف بی ستون ساکن مباش
باغانه‌سز توشام آستنده تورغوچی بولمه

درره فسق و هوا مرکب متاز
فسق یولنده یعنی نفس آرزوسی یولنده آتنی چاپتورمه
خویشتن را سخرهٔ شیطان مساز
اوزنکنی شیطان کولکوسی دوزمه

چون سفر در پیش داری زاد گیر
آلکچون سفرنی آلده توتاسن آزقنی آل
عمر خود را هم سراسر باد گیر
اوزنکنك عمرنکنی بنه باشدن باشغه یعنی بارچه‌سنی یبل توت یعنی یبل کبی تیز اوتکوچی صای

ای پسر اندیشه از اغلال کن
ای اوغل ساغشنی بغاولاردن قیل
تا نسوزی ساز کاری پیشه کن
تاینکه جهنم اوتینه یانمیه سن توزکللکنی هنر قیل
جمله را چون هست بر دوزخ گذر
بارچه کشینک باردور جهنم اوزرینه اوتمکی
آتشی در پیش داری ای فقیر
الوغ اوتنی آلده توتاسن ای فقیر
عقبه در راه است و بارت پس گران
تاغ دخی چوقر بولله دور دخی یوکنک آغر دور
داری اندر پیش روز رستخیز
توتاسن آلده قیامت کونی
ای پسر راه شریعت پیش گیر
ای اوغل شریعت یولنی آلده توت
گردن از حکم خدای خود متاب
موینی اوزنکنک خدایینک حکمیدن قایرمه
شفقتی بنمای با خلق خدای
شفقتنی کورسات خدای تعالی بنده لرینه
تا دهندت جای در دار السلام
تاینکه بیرورلر سنکا اورننی دار السلام اوجماغنده

نفس بد را بالگد پامال کن
یاوز نفسنی تیپمک برله آیاق آستینه قیل
از عذاب حق بکی اندیشه کن
الله تعالی عذابیدن برکنه اوینی قیل
جای غفلت نیست با چندین خطر
غفلت اورنی ایمسدور کوب خطرلر برله
هیچ خوفت نیست از نار سعیر
اصلا خوفنک یوق جهنم اوتیدن
نگذرد بارت بسعی دیگران
اوتمس یوکنک ایکنچی لرنک جهدی برله
از خدایت نیست امکان گریز
خدانکدین یوقدور قاچماق امکانی
ره روی ترک هوای خویش گیر
یول یورسنک اوزنکنک مرادنک قویماقنی توت
تا نمانی روز محشر در عذاب
تاینکه قالماس سن قیامت کونیده عذابده
تا یابی در بهشت عدن جای
تاینکه تابارسن عدن اوجماغنده اورننی
با فقیران روز و شب میده طعام
فقیرلرکا کیچه کوندوز بیر طعامنی

شاد اگر سازی درون خسته‌را باز بینی جنت در بسته‌را

شاد اکر توزسنك خسته‌نك ایچنی آچق کوررورسن ایشکی باغلانغان جنتنی

هرکه آرد این نصیحتها بجای در دو عالم رحمتش بخشد خدای

هرکیم کیلتورسه بونصیحتلرنی اورنینه ایکی عالمده آنکا رحمتنی باغشلار خدای تعالی

ور نیارد این وصیترا بجای دورماند بیشکی او ازخدای

اکر کیلتورمسه بو وصیتنی اورنینه یراق قالور شکسز اول خدای تعالی دن

یا الٰهی رحم کن برما همه عفو کن جمله گناه‌ما همه

ای خدا رحمت قیل بزلرکا بارچه مزغه عفو قیل بزنك بارچه گناهمزنی بارچه‌مزنك

عاجزیم وجرمها کرده بسی نیست مارا غیر تو دیگر کسی

عاجزمز گناهلارنی قیلغانمز کوب یوقتور بزلرکا سندن باشقه ایکنچی کشی

گر بخوانی ور برانی بنده ایم هرچه حکم تست ازان خرسنده ایم

اکر اوقوتسنك اکر سورسنك قلمز هرنرسه سنك حکمنك بولسه آندن خرسندمز

رحمت حق باد بر روح کسی کین نصایح را بخواند او بسی

الله تعالی نك رحمتی بولسون شول کشینك روحینه بونصیحتلرنی اوقر اول کوب

هرکه خواند این کتاب واعظی هم امید دارد زفضل حافظی

هرکیم اوقسه بو واعظ کتابنی بنده امید توتسه حفظ قیلغوچی الله نك فضلیدن

یاد کند در دعا ناظم‌را هم فراموش نکند راقم‌را

ذکر قیلسون دعاده ناظمنی بنده اونتماسون یازغوچینی

تمت تمام